

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการจำหน่ายควายของบ้านแม่ลัว
ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธนเรศวร
วันลงทะเบียน..... 17 ส.ค. 2554
เลขทะเบียน..... ๕๖๘ ๕๕๔๔
เลขเรียกหนังสือ..... HC 445

๑๔๕๘

๒๕๕๔

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาสังคม

มีนาคม 2554

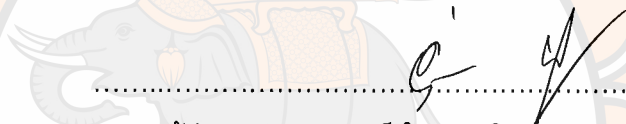
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยธนเรศวร

อาจารย์ที่ปรึกษาและหัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้พิจารณา
การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่อง “ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการจำหน่ายควายของบ้าน
แม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย” เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี กอรรพุมมาลย์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อำนวย พิรุณสาร)

หัวหน้าภาควิชาภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

มีนาคม 2554

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาวิชาลัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยความกรุณาช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเครือข่ายอนุรักษทรัพย์ากรธรรมชาติและวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง-ล้านนา คุณนิวัฒน์ ร้อยแก้ว คุณดุสิต จิตรสุข คุณสวิง จันทาทูน และคุณทอน จันทาทูน ที่ให้อาหาร อนุเคราะห์ที่พัก อาหาร ตลอดระยะเวลาการศึกษาวิชาลัย และขอขอบพระคุณ คุณอาทิตย์ จันทาทิมพ์ ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำ คำปรึกษา ที่เหมาะที่ประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้

กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี กรรพุมมาลย์ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยที่กรุณาเสียสละเวลาให้คำปรึกษาและให้ข้อคิดที่ก่อคุณประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัยนี้ และกราบขอบพระคุณคณาจารย์มหาวิทยาลัยนเรศวรทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยตลอดการศึกษาเล่าเรียน

กราบขอบพระคุณ คุณสมาน มณีวรรณ คุณกรองแก้ว ยาสาชา คุณศรีมา ทำดีสม คุณพงษ์ศักดิ์ หาญยุทธ และชาวบ้านแม่ลั่วทุกท่านที่สละเวลาให้ข้อมูล อันเป็นผลของความสำเร็จในวิจัยฉบับนี้ รวมถึงขอบคุณ นางสาวปิยพลอย สัมพันธ์ภักย์ นางสาวฉานันท์ญา เตมียนันท์ นายราชนันต์ คุ้มทอง ที่ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการทำงานวิจัยในครั้งนี้จนแล้วเสร็จ และขอบคุณ นางสาวผกามาศ ไฉมภาค ในการให้ที่พักและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยระหว่างการจัดทำงานวิจัยขึ้นนี้ ที่สำคัญยิ่ง คือ ตาบตำรวจธรรมศาสตร์ มูลสาร และคุณแม่สุรินทร์ มูลสาร ที่คอยสนับสนุน และดูแลผู้วิจัยเป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

คุณค่าอันพึงบังเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ มอบแต่ชาวบ้านแม่ลั่ว รวมถึงผู้เฝ้าหาความรู้ ขอความสุข ความสำเร็จ จงมีแต่ชีวิตทุกท่านทั่วหน้ากัน

อังคณา มูลสาร

ชื่อเรื่อง	ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการจำหน่ายควายของบ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
ผู้ศึกษาค้นคว้า	อังคณา มูลสาร
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี กรรพุมมาลย์
ประเภท	การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศศบ. สาขาวิชาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2554

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการจำหน่ายควายของบ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ของวิจัยเพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน และเพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ของชาวบ้านในหมู่บ้านที่ไม่ได้เลี้ยงควาย เพื่อนำพื้นที่เหล่านั้นมาทำนาปรัง รวมถึงเจ้าของพื้นที่บนภูเขาที่ควายเข้าไปอยู่ในช่วงฤดูฝนจะทำการปลูกยางพารา เพราะต้องการสร้างรายได้ให้กับตนเองและขยายโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่คนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ที่เชื่อว่าถ้าต้องการให้สังคมมีความเจริญก็มีความจำเป็นต้องนำสิ่งที่เจริญแล้วเข้าสู่ประเทศ เพื่อให้ประเทศเกิดการพัฒนา และหลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ต่อชาวบ้านบ้านแม่ลัว 3 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านรายได้ 2. ด้านสุขภาพ 3. ด้านครอบครัว

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
โจทย์วิจัย.....	3
คำถามการวิจัย.....	3
วัตถุประสงค์.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
แนวคิดเรื่องการเลี้ยงควาย.....	5
ทฤษฎีความทันสมัย.....	6
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	22
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	23
หน่วยการวิเคราะห์.....	23
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	23
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	23
ประเด็นที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล.....	24
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	24
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	25

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย.....	26
ข้อมูลทั่วไป.....	26
ผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1.....	28
ผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2.....	29
5 บทสรุป.....	31
สรุปผลการวิจัย.....	32
อภิปรายผลการวิจัย.....	32
ข้อเสนอแนะ.....	33
บรรณานุกรม.....	35
ภาคผนวก.....	40
ประวัติผู้วิจัย.....	44

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แสดงสภาพปัจจุบันของพื้นที่หากินของควายในอดีต.....	41
2 แสดงสภาพปัจจุบันของพื้นที่ที่เป็นที่อยู่ของควายช่วงฤดูฝนในอดีต.....	41
3 แสดงสภาพพื้นที่ปางควายในอดีต.....	42
4 แสดงลักษณะการเลี้ยงควายในบริเวณเวียงหนองหล่ม.....	42

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมาของปัญหา

"ควาย" เป็นสัตว์ขนาดใหญ่ชนิดหนึ่งที่มีความผูกพันกับมนุษย์มาแต่สมัยดึกดำบรรพ์ จากหลักฐานภาพเขียนก่อนยุคประวัติศาสตร์ของมนุษย์โบราณ ปรากฏภาพควาย ภาพปลา สัตว์ป่า บางชนิดเขียนอยู่ตามถ้ำต่าง ๆ โดยทั่วไปแสดงให้เห็นว่าควายเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์มาแต่สมัยโบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในประเทศไทยเชื่อว่า "ควาย" มีบทบาทสำคัญ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทย ใช้เป็นแรงงานเพื่อการเกษตร การขนส่งและการคมนาคม แม้แต่ในการสงครามยังใช้ควายเป็นพาหนะในการต่อสู้ข้าศึก เช่น สงครามของพี่น้องชาวบ้านบางระจัน เดิมควายคงเป็นสัตว์ป่า เหมือนสัตว์ป่าทั่วไป แต่โดยสัญชาตญาณที่เป็นสัตว์ที่สามารถฝึกฝนทำให้เชื่อได้มนุษย์จึงนำมา เลี้ยง ฝึกฝน จนเชื่อและนำมาใช้แรงงาน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความรักความผูกพัน ระหว่างมนุษย์กับควายสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

คนไทยใช้แรงงานจากควาย มาแต่ยุคสร้างอาณาจักรเพราะพื้นที่ในการตั้งอาณาจักรอยู่ในเขตราบลุ่ม อาชีพที่เหมาะสม คือการเกษตร ตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และรัตนโกสินทร์ จึงพูดได้ว่า "ควายเป็นชีวิตของคนไทย" ความใกล้ชิดระหว่าง "ควายกับคน" จะแตกต่างกับสุนัข หรือแมว ที่เลี้ยงดูไว้เพื่อจุดประสงค์หนึ่งเพราะเราถือว่าควายเป็นสัตว์มีบุญคุณ และได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงในสมัยโบราณมีพิธีทำขวัญควาย โดยเมื่อเสร็จจากฤดูไถหว่านแล้วจะประกอบพิธีทำขวัญให้กับควาย มีการกล่าวขย่งว่าควายเป็นสัตว์ที่ช่วยเหลือในการทำมาหากิน ช่วยเหลือแรงงานด้านต่าง ๆ เสร็จแล้วจะมีการจัดหาหญ้าอ่อน น้ำสะอาดเลี้ยงดูให้กับควายมีหลายคนเรียกควายว่า "ลูก"

สมัยก่อนจะไม่มีมีการฆ่าควายเพื่อกินเนื้อเป็นอาหาร ทุกบ้านจะเลี้ยงดูจนแก่เฒ่าและปล่อยให้ตายเอง จึงจะยอมฆ่าและเนื้อมาเป็นอาหาร แต่เก็บเขาเอาไว้เป็นที่ระลึก ว่าได้เคยช่วยเหลืองานมา และจดจำชื่อไว้ว่าเป็นเขาของควายตัวใด ๆ และเกิดประเพณีสะสมเขาควายต่อมา

โลกเจริญก้าวหน้า มีวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ สังคมเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสังคมเกษตรในประเทศไทยจากที่เคยใช้ควายไถนา คราดนา ลากเกวียน นวดข้าว เปลี่ยนเป็น เครื่องจักร เครื่องนวดข้าว บทบาทของควายภาคเกษตรหมดลงโดยสิ้นเชิง "น่าใจหาย"

บทบาทใหม่ของควายละ คืออะไร...จากสัตว์ที่เคยได้รับการยกย่องว่าเป็นสัตว์ที่มีบุญคุณช่วยเหลืองานทุกครัวเรือนเอาใจใส่ เลี้ยงดูเป็นอย่างดี สุมไฟให้เพื่อป้องกันยุง หารหญ้า หารน้ำ เพื่อเลี้ยงดู อยู่กินอย่างเป็นเพื่อน ไม่น่าเลยคนใจร้ายทำได้ “เห็นหน้ากันอยู่หลัดๆกินเสียได้”

ปัจจุบันควายถูกเลี้ยงเพื่อเป็นสัตว์เศรษฐกิจ คือเลี้ยงเพื่อส่งขายให้กับโรงฆ่าสัตว์ไม่มีการชะลอหรือละเว้น ควายหมดจากประเทศไทยแล้ว เด็กรุ่นหลังคงรู้จักควายจาก อนุสาวรีย์ หรือรูปภาพเท่านั้น

บริเวณเวียงหนองหล่มเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่มีพื้นที่ประมาณ 60,000 ไร่ ตั้งอยู่ในเขตของ 3 ตำบลได้แก่ ตำบลจันจว้า ตำบลท่าข้าวเปลือก ตำบลโยนก เขตอำเภอ 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่จัน และอำเภอเชียงแสน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ของเวียงหนองหล่ม และจากพื้นที่อื่นๆ ต่างพึ่งพาอาศัยเวียงหนองหล่มในการประกอบอาชีพ เช่น หาปลา ทำนา เลี้ยงควาย

ในอดีตพื้นที่ของเวียงหนองหล่ม เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับการหาปลา และเลี้ยงสัตว์เป็นอย่างมาก ชาวบ้านบริเวณรอบพื้นที่หลังจาว่างจากการทำนา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพหลักก็จะมาหาปลาบริเวณเวียงหนองหล่ม ชาวบ้านบางกลุ่มก็จะเลี้ยงควายเป็นจำนวนมากอยู่บริเวณเวียงหนองหล่ม โดยเฉพาะชาวบ้าน บ้านแม่ด้วง ต.ท่าข้าวเปลือก อ.แม่จัน จ.เชียงราย มีควายจำนวนมากหลายพันตัว เลี้ยงแบบเป็นกลุ่มโดยใช้พื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านเป็นที่อยู่ของควาย ซึ่งจะมีการรวมตัวขึ้นของชาวบ้านเพื่อจัดเวรกันออกเลี้ยงควายทุกวัน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายที่ออกไปเลี้ยงควาย ส่วนผู้หญิงก็จะเป็นคนเก็บมูลควายที่อยู่ในคอก นำมาตากแดด เพื่อนำไปบรรจุถุงปุ๋ยส่งพ่อค้าอีกที ทำให้ชาวบ้านที่เลี้ยงควายมีรายได้จากการขายขี้ควายทุกวัน แต่เมื่อประมาณสองปีที่ผ่านมามีชาวบ้านกลุ่มที่เลี้ยงควายต้องประสบปัญหา ควายไม่มีที่กินอาหาร เนื่องจากน้ำในเวียงหนองหล่มลดลงมากในฤดูแล้ง และ รัฐบาลประกันราคาข้าวในราคาที่สูงมาก ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งเมื่อเห็นว่าชาวบ้านหมู่บ้านใกล้เคียงทำนาปรังได้เงินจำนวนมากจึงเริ่มเข้าจับจองพื้นที่ นำรถไถเข้าไปปรับพื้นที่เพื่อจะทำนาเพราะเป็นพื้นที่เหมาะสมแก่การทำนาเนื่องจากเป็นพื้นที่ใกล้น้ำสามารถทำนาได้สะดวก และชาวบ้านกลุ่มเลี้ยงควายยังมีปัญหาในฤดูฝนเนื่องจากพื้นที่เลี้ยงควายที่ปกติในฤดูฝนทุกปีจะต้องนำควายไปเลี้ยงในพื้นที่ว่างเปล่าบนภูเขา ซึ่งเจ้าของพื้นที่กำลังจะเข้ามาใช้พื้นที่ของตนเองเพื่อปลูกสวนยางพารา ชาวบ้านที่เลี้ยงควายจึงเริ่มหาทางออก

โดยการเข้าไปขอความช่วยเหลือจากทางเทศบาลตำบลท่าซ่าวเปลือกให้ช่วยเหลือทางออก แต่ก็ไม่สำเร็จ

จากนั้นเป็นต้นมา กลุ่มเลี้ยงควายจึงเริ่มขายควายเพราะควายไม่มีที่กิน พื้นที่เมื่อก่อนเคยเข้าไปหากินได้ก็เปลี่ยนไปเป็นที่นา หรือเปลี่ยนเป็นที่สวนยางพาราของกลุ่มนายทุน ชาวบ้านที่เคยเลี้ยงควายก็เริ่มที่จะทยอยขายควายจนหมด เป็นที่น่าเสียดาย จากที่เมื่อก่อนเคยมีควายเป็นจำนวนนับพันตัวกับหมดไปในเวลาไม่กี่ปี

2. วัตถุประสงค์

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการจำหน่ายควายของบ้านแม่ลั่ว ตำบลท่าซ่าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีอะไรบ้าง

3. คำถามการวิจัย

1. สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านจำเป็นต้องขายควาย
2. หลังจากที่ชาวบ้านขายควายไปแล้วได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมอะไรบ้าง

4. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลั่ว ตำบลท่าซ่าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน
2. เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลั่ว ตำบลท่าซ่าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

5. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการจำหน่ายควายของบ้านแม่ลั่ว ตำบลท่าซ่าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในครั้งนี้ คือมุ่งศึกษาสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลั่ว ตำบลท่าซ่าวเปลือก อำเภอแม่จัน

จังหวัดเชียงราย ชายควายจนหมดหมู่บ้าน และศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการ
ชายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

2.ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ คือ ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่า
ข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 694 คน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ประธานกลุ่ม
เลี้ยงควายและสมาชิกกลุ่มเลี้ยงควาย บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัด
เชียงราย จำนวน 4 คน

3.ขอบเขตของพื้นที่ คือ พื้นที่ชุมชน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัด
เชียงราย

4.ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิจัยระหว่างเดือน
พฤศจิกายน 2553 –มกราคม 2554 รวมระยะเวลา 3 เดือน

6.นิยามศัพท์เฉพาะ

1.ควาย คือ ควายที่อาศัยอยู่บริเวณ บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัด
เชียงราย

2.ข้าวนาปรัง คือ ข้าวที่ปลูกนอกฤดูการทำนาปกติ จะเริ่มปลูกคือตั้งแต่เดือนมกราคม

3.พื้นที่สาธารณะ คือ เวียงหนองหล่ม เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตของ 3 ตำบล
ได้แก่ ตำบลจันจว้า ตำบลท่าข้าวเปลือก ตำบลโยนก เขตอำเภอ 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่จัน และ
อำเภอเชียงแสน

4.ปางควาย คือ พื้นที่พักผ่อนของคนเลี้ยงควาย ซึ่งจะมีคอกควายอยู่ ที่บ้านแม่ลัว
ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

5.พื้นที่บนภูเขา คือ เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของควายที่จะหนีน้ำท่วมไปหากินในช่วงฤดูฝน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 1.แนวคิดเรื่องการเลี้ยงควาย
- 2.ทฤษฎีความทันสมัย
- 3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 4.กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดเรื่องการเลี้ยงควาย

การเลี้ยงควาย จำแนกได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ แบบแรก ได้แก่ การเลี้ยงควายเพื่อใช้แรงงาน การเลี้ยงแบบนี้เป็น การเลี้ยงที่ดำเนินกันทั่วไปในเมืองไทย อันได้แก่ การเลี้ยงควายเพื่อเป็นส่วนประกอบของการทำไร่ทำนา โดยมีได้มุ่งเลี้ยงเป็นการค้าโดยเฉพาะ การเลี้ยงเป็นไปแบบตามมีตามเกิด โดยมีต้องอาศัยวิชาการเข้าช่วยมากนัก อาศัยธรรมชาติเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก การเลี้ยงควายแบบนี้จึง เรียกว่า การเลี้ยงแบบธรรมชาติ การเลี้ยงควายอีกแบบหนึ่ง คือ การเลี้ยงแบบการค้า ซึ่งยังเลี้ยงกันเป็นส่วนน้อยในเมืองไทย การเลี้ยงแบบนี้ อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วยเป็นอย่างมาก เพื่อมุ่งให้ได้กำไรมากที่สุดจากกิจการการเลี้ยงควายนั้น การเลี้ยงควายแบบนี้จึงเรียกได้ว่าเป็นการเลี้ยงแบบอุตสาหกรรมโดยมุ่งให้ได้ผลผลิต คือ เนื้อมากที่สุดต่อหนึ่งหน่วยของสิ่งที่ลงทุน การเลี้ยงแบบอุตสาหกรรมจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การดูแลจัดการ ได้แก่ การจัดสภาพและความเป็นอยู่ของควาย ให้อยู่ในสภาพที่ดี ให้ผลสูงแต่ต้นทุนต่ำ การดูแลนี้ครอบคลุมถึงการจัดโรงเรือน การปรนนิบัติต่อสัตว์ การควบคุมอุณหภูมิในโรงเรือนและความชื้น การดูแลรักษาความสะอาดเพื่อให้เหมาะสมแก่การขยายพันธุ์ การเจริญเติบโตจนการให้ผลผลิตของควาย

2. อาหารและการให้อาหาร ผู้เลี้ยงจะแสวงหาอาหารที่มีคุณภาพในราคาที่เหมาะสมมาใช้เลี้ยงควาย โดยมุ่งให้ได้ผลผลิตและกำไรสูง ทั้งนี้จะได้พิจารณารวมถึงวิธีการให้อาหารที่เหมาะสมเพียงพอและประหยัด

3. พันธุ์และการผสมพันธุ์ ผู้เลี้ยงจะพิจารณาเลือกเลี้ยงพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง แต่เลี้ยงง่าย ตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ยิ่งกว่านั้นผู้เลี้ยงจะเลือกใช้วิธีการผสมพันธุ์ ที่เหมาะสมตาม วัตถุประสงค์ของการผลิตว่าเป็นการผลิตพันธุ์เพื่อการผลิตเพื่อขุนและการพยายามปรับปรุงคุณภาพ ของการเลี้ยงให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

4. การป้องกันโรค ได้แก่ การวางมาตรการอันเหมาะสมในการป้องกันโรค และการดูแล รักษาสุขภาพสัตว์ เพื่อให้สัตว์สามารถผลิตผลได้สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ระบบการเลี้ยงควายแบบอุตสาหกรรมอาจจำแนกได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ คือ

การเลี้ยงควาย ได้แก่ การเลี้ยงแบบทำไร่ปลูกร้าง การเลี้ยงด่อนในทุ่ง และการเลี้ยงขุนใน คอกการเลี้ยงควายเนื้อแบบทำไร่ปลูกร้าง ใช้พื้นที่กว้างขวางมาก และมีการลงทุนปรับปรุงพื้นที่ กั้น รั้วและปลูกสร้างแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงแบบนี้โดยทั่วไป เป็นการเลี้ยงเพื่อขยายพันธุ์ควาย คุณภาพดี ราคาแพง มีการลงทุนสูงใช้วิชาการมาก ใช้โรงเรือนและเครื่องมืออุปกรณ์โร่มาก ใน เมืองไทยได้มีผู้ลงทุน ทำไร่ปลูกร้างกันอยู่บ้าง

การด่อนเลี้ยงควายในทุ่ง เป็นการเลี้ยงแบบไล่ด่อนสัตว์ไปกินหญ้าในท้องกว้าง ซึ่งว่างเว้น จากการเพาะปลูกหรือทุ่งสาธารณะผู้เลี้ยงสัตว์อาจไม่มีพื้นที่เป็นขอบเขตของตนเอง หรือพื้นที่ สำหรับจัดการกักขังควายเมื่อคราวจำเป็นเท่านั้น การเลี้ยงแบบนี้ลงทุนเกี่ยวกับสถานที่และการ ลงทุนน้อยมาก โดยทั่วไปไม่จำเป็นต้องมีโรงเรือนหรืออุปกรณ์มากนัก ใช้วิชาการน้อย ผู้เลี้ยงไล่ ด่อนความไปเลี้ยงโดยการเดินเท้าหรือขี่ม้าแบบเคาบอยอเมริกันตะวันตก วัตถุประสงค์ของการ เลี้ยงโดยทั่วไป เพื่อผลิตควายขาย ใช้งาน และเอาเนื้อ มีผู้เลี้ยงควายแบบนี้อยู่ทั่วไปในเมืองไทย การเลี้ยงแบบนี้ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงควายในฝูงควายฝูงหนึ่ง ๆ มีจำนวนตั้งแต่ 200 – 300 ตัว

การเลี้ยงควายแบบขุนในคอกเป็นการเลี้ยงควายเพื่อให้ขุนอ้วนแล้วส่งตลาดโดยเฉพาะ ควายจะถูกกักบริเวณโดยได้รับอาหารที่มีพลังงานสูง ช่วยให้อ้วนเร็วการเลี้ยงแบบนี้ไม่จำเป็นต้อง ใช้ทุ่งหญ้าหรือพื้นที่ที่กว้างขวาง ส่วนใหญ่กระทำการแบบชานเมือง ในเมืองไทยไม่ค่อยมีการเลี้ยง แบบนี้แต่ในอนาคตคาดว่า จะมีการเลี้ยงควายเกิดขึ้น เพราะราคาเนื้อแพงขึ้น ผู้บริโภคนิยมเนื้อ คุณภาพสูง ราคาอาหารขุนก็ไม่แพงนักวิชาการเลี้ยงควายแบบนี้แพร่หลายขึ้น พร้อมทั้งความ ต้องการเนื้อควายในต่างประเทศก็สูงขึ้นด้วย

2. ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory)

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าแนวคิดกระแสหลักที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือ ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจจากประเทศตะวันตกที่ต้องการใช้ตัวแบบของการพัฒนา ของประเทศ ตะวันตกเป็นแม่แบบในการพัฒนาประเทศที่ด้อยพัฒนาต่างๆ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านให้

ความหมายว่าเป็น "Westernization" ถ้าหากจะกล่าวโดยสรุปแล้ว ทฤษฎีนี้เสนอว่า การพัฒนา คือ การแก้ไขปัญหาคความล่าช้าทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการใช้ทรัพยากรของประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป้าหมายหลักของการพัฒนา คือ การเพิ่มรายได้ประชาชาติการยกระดับกิจกรรมการผลิต การลงทุน การออมทรัพย์ จะช่วยให้เศรษฐกิจขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว ทฤษฎีกระแสหลักไม่ให้ความสนใจโดยตรงแก่เรื่องความยากจน เพราะทฤษฎีนี้เชื่อว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจและการเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจจะสามารถช่วยลดปัญหา ความยากจนได้

แนวคิดทฤษฎีภาวะทันสมัยเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ความเจริญหรือการพัฒนาสามารถที่จะแผ่ขยายจากสังคม หรือประเทศที่เจริญกว่าไปยังสังคมหรือประเทศที่ล่าช้า โดยประเทศที่เจริญกว่าเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่เห็นว่าจำเป็น เช่น ความช่วยเหลือทางวิชาการ และทางเศรษฐกิจ เป็นต้น เพื่อให้ประเทศที่ล่าช้าสามารถเปลี่ยนแปลงสภาวะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาวะทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง หรือการบริหารให้มีลักษณะเหมือนกับประเทศที่เจริญแล้วเคยใช้มา สมมติฐานของภาวะทันสมัยนี้ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นจริงเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในการช่วยเหลือฟื้นฟูยุโรปตะวันตก และญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ มีสมมติฐานเดียวกันนี้เมื่อนำมาใช้กับประเทศกำลังพัฒนาก็ปรากฏว่าไม่จริงเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาที่ได้รับการช่วยเหลือจากประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกไม่สามารถสร้างความเจริญและพัฒนาประเทศด้วยตนเองได้

นอกจากนั้นแนวคิดทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าสังคมเป็นระบบและมีความสมดุล แต่ในความสมดุลก็ยังไม่มีการพัฒนาหรือความเจริญอย่างเต็มที่ ซึ่งตามหลักคิดของทฤษฎีนี้เชื่อว่าถ้าต้องการให้สังคมมีความเจริญก็มีความจำเป็นต้องนำสิ่งที่เจริญแล้วเขาสู่ประเทศที่กำลังพัฒนา โดยการโยกย้ายถ่ายเทสิ่งที่ทันสมัยก้าวเข้าสู่ประเทศกำลังพัฒนานั้น และประเทศเหล่านั้นก็จะมีขบวนการปรับเปลี่ยนหรือโยกย้าย และผสมผสานกลมกลืน ปรับสภาพหรือสภาวะสังคมให้มีรูปแบบตามสิ่งที่นำเข้ามาเหมือนเส้นตรง เพื่อให้ขบวนการปรับเปลี่ยนโยกย้าย และผสมผสาน สังคมล่าสมัยให้เปลี่ยนเป็นสังคมทันสมัยตามสิ่งที่นำเข้ามา โดยเน้นที่การสร้างสถาบันต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งสร้างความทันสมัย ตามแนวคิดและกลไกการพัฒนา ถึงอย่างไรก็ตามนักวิชาการส่วนหนึ่ง ไม่เห็นด้วยกับการเลียนแบบประเทศที่เจริญแล้ว และไม่เห็นด้วยกับการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่มีผลเสียและข้อจำกัดหลายอย่าง เช่น ต้องรับเอาแบบแผนของสถาบัน และการดำรงชีวิตของประเทศที่ให้ ความช่วยเหลือมาเปลี่ยนแปลงสถาบัน และการดำรงชีวิตของประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งแตกต่างกับประเทศที่พัฒนาแล้ว การเปลี่ยนแปลงจึงไม่สำเร็จและเป็นการเปลี่ยนแปลงแต่รูปแบบภายนอก

อย่างผิวเผิน ความช่วยเหลือที่ให้มากก็มีเงื่อนไขที่เอารัดเอาเปรียบมาก เช่น ต้องใช้เงินกู้ยืมของประเทศผู้ให้กู้ด้วยราคาที่สูงกว่าซื้อจากที่อื่นๆ และต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญจากผู้ให้กู้ เป็นต้น

จากที่ได้กล่าวมานี้ นับว่าเป็นแนวคิดกระแสหลัก โดยมีอิทธิพลมาจากโลกตะวันตกที่ ต้องการจะพัฒนาประเทศที่กำลังพัฒนาต่างๆ ให้มีความทันสมัย โดยยึดตัวแบบของประเทศตะวันตกเป็นแม่แบบ ซึ่งถ้าหากจะกล่าวไปแล้วความสำเร็จของการพัฒนาตามแนวกระแสหลักนี้ มิได้ จะสำเร็จได้ ตามเป้าหมายทุกประการ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ความสำเร็จก็ยังคงมีอยู่พอสมควร แต่สิ่งที่ควรจะคำนึงถึงต่อไปก็คือ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหลังจากดำเนินการพัฒนาไปแล้ว ว่าอะไรคือปัญหาที่สำคัญ และปัญหาเหล่านั้นมีทางแก้ไขอย่างไร เพื่อที่ปรับกระบวนการในการพัฒนาไปแนวทางที่จะเกื้อกูลต่อการสร้างสภาวะหลุดพ้นจากความด้อยพัฒนาได้ในที่สุด

ที่มาของทฤษฎี

ทฤษฎีภาวะความทันสมัยเกิดจากความสำเร็จอย่างรวดเร็วของโครงการมาร์แชล (Marshall Plan) ที่สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือประเทศต่างๆ ในยุโรป เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยา ได้ ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ

วิวัฒนาการทางความคิดของทฤษฎีความทันสมัย

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 โลกตะวันตกไม่สนใจสังคมภายนอกมากนัก หลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกต่างๆ มากมาย มีประเทศเกิดใหม่มากมายทั่วโลกที่ได้รับ อิสรภาพจากการตกเป็นประเทศอาณานิคม ของประเทศตะวันตก ซึ่งประเทศเหล่านี้มีสถานภาพ และสภาพแตกต่างจากโลกตะวันตก รวมถึงความซับซ้อนต่างๆ เกิดสภาพของการไม่พัฒนาให้เห็น

ช่วงสงครามเย็นผู้นำค่ายเสรี (สหรัฐอเมริกา) และผู้นำค่ายสังคมนิยม (สหภาพโซเวียต) ต่างพากันหาพันธมิตรโดยให้ความช่วยเหลือทั้งทางทหาร การแทรกแซงการเมืองภายใน และการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ ของทั้งสองค่าย แต่จากการ ที่มีความแตกต่างกันมากระหว่างประเทศผู้ช่วยเหลือและประเทศที่รับ ความช่วยเหลือ ทำให้ ประเทศที่ได้รับการช่วยเหลือไม่สามารถก้าวขึ้นมาเป็นประเทศที่พัฒนา เท่าทันประเทศผู้ช่วยเหลือ ได้กลับต้องกลายเป็นภาระแทน ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อศึกษาความแตกต่าง และอธิบาย ถึงการพัฒนาและการยังไม่พัฒนาของประเทศด้อยพัฒนา

ช่วงปี ค.ศ. 1950-1960 ที่นำโดยนักเศรษฐศาสตร์พยายามหาแนวคิดมาอธิบาย สภาพการณ์การพัฒนาในประเทศ ด้วยพัฒนา ที่กำลังตกอยู่ภายใต้การครอบงำของแนวคิด ความทันสมัย (Modernization)

นักเศรษฐศาสตร์เสนอรูปแบบการพัฒนาให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาการรักษาการเติบโต ทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและการระดมทุนในรูปแบบต่างๆ โดยนำประสบการณ์ที่ประเทศตะวันตกไปใช้กับประเทศด้อยพัฒนา และพบว่าแนวทางพัฒนานี้ไม่เหมาะสมกับประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีความแตกต่างและมีต้นเหตุของปัญหาที่ซับซ้อนมาก จึงจำเป็นที่นักคิดนักวิชาการหลากหลายสาขาต่างพร้อมกันอธิบายปรากฏการณ์นี้

นิยามของทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory)

Wilbert Moore (1963): ทฤษฎีความทันสมัยหมายถึง การเปลี่ยนผ่านของสังคมเดิมไปสู่สังคมของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และเกี่ยวข้องกับเสถียรภาพของประเทศตะวันตก

สถาบันการเมืองที่ทรงประสิทธิภาพเป็นผู้ตัดสินใจนโยบาย การประเมินทัศนะ และปัญหาการพัฒนาของตนเอง

Cyril Black (1967): กระบวนการของการพัฒนาทางปฏิบัติเศรษฐกิจของสถาบันต่างๆซึ่งปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นผลมาจากความรู้ที่ขยายตัวมากขึ้นของมนุษย์ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อยู่ได้ ประกอบกับการปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์

ทั้งสองนิยามมีส่วนที่เหมือนได้แก่

- การแบ่งโลกออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนดั้งเดิม (Traditional) กับส่วนที่ทันสมัย (Modern)
- มีการเปลี่ยนแปลงจากยุคไปสู่ยุคอีกยุคหนึ่งโดยผ่านกระบวนการของความทันสมัย
- การ ที่ความแตกต่างมีมากขึ้น ประกอบกับการบูรณาการของสังคมเก่ากับสังคมที่เกิดขึ้น

ใหม่ทำให้ต้องมีการ ศึกษาเรื่องนี้ เกิดสำนักคิดว่าด้วยเรื่องความทันสมัยขึ้นมา อย่างไรก็ตาม Smelser (1963) Hoselitz (1960) และ Talcott Parsons (1951) ไม่เห็นด้วยกับคำอธิบายของ Durkheim

Durkheim แบ่งสังคมออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. Mechanical Solidarity โดยเปรียบสังคมเสมือนเครื่องจักร แต่ละส่วนของสังคมสามารถทำงานร่วมกัน ตามวิธีการผลิตเพื่อการยังชีพ มีวิธีการผลิตคล้ายกัน

2. Organic Solidarity โดย ที่แต่ละส่วนของสังคมทำหน้าที่แตกต่างกันแต่ต้องอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กัน มีการแบ่งงานกันทำให้เกิดความแตกต่างในหน้าที่การทำงาน ต้องพึ่งพาอาศัยกัน

Tonnies แบ่งสังคมออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. Gemeinschaft (หุ้นส่วน สมาคม บริษัท)

2. Gesellschaft (พวกคณะ)

Robert Redfield (1941, 1947) แบ่งสังคมออกเป็น 2 แบบคือ

1. Folk เป็นสังคมที่มีขนาดเล็ก แยกตัวออกจากสังคมใหญ่ ไม่รู้หนังสือ ละมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง

2. Urban เป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่กว่าไม่แยกออกจากกันมีการศึกษา มีความแตกต่างกันในด้านการดำรงชีวิต

สาระสำคัญของทฤษฎี

1. การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ยังไม่เจริญก้าวหน้า มีระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมล้าหลัง ไปสู่สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมืองสังคม และมีเทคโนโลยีระดับสูงเช่นเดียวกับประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ (แสงว รัตนมงคลมาศ. 2534 : 43)

2. เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และชีวิตส่วนตัวของบุคคลในแต่ละประเทศ จะมีภาวะแตกต่างกัน 2 ประการ คือ ภาวะเก่าแก่โบราณที่ล้าหลังกับภาวะทันสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้า ต้องสร้างความทันสมัยแทนที่ความล้าหลังโบราณ ประเทศจึงเจริญก้าวหน้า

3. ประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถก้าวสู่ภาวะทันสมัยได้ด้วยตัวเอง แต่ประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถที่จะดำเนินการได้สำเร็จ อาจจะสามารถสร้างทันสมัยได้เพียงบางส่วนเท่านั้นทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

4. กระบวนการสร้างภาวะความทันสมัยของประเทศด้อยพัฒนา ต้องเป็นไปเช่นเดียวกับลักษณะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น และการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งความเจริญก้าวหน้าตามลำดับขั้นนี้เกิดขึ้นจากการที่สังคมยอมรับ เทคโนโลยีทันสมัยในแต่ละขั้นโดยไม่ข้ามขั้นตอน

5. ภาวะทันสมัยทางเศรษฐกิจ คือ การมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่ทันสมัยแบบสังคมอุตสาหกรรม และการสร้างชุมชนเมืองให้เกิดขึ้นโดยกระบวนการที่สำคัญ คือ การกลายเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) และ การกลายเป็นเมือง (Urbanization)

6. ภาวะความทันสมัยทางการเมือง คือ การนำการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีตัวแทน (Representative Democracy) ตามแบบกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือมาใช้

7. ภาวะความทันสมัยทางวัฒนธรรม คือ การใช้ แนวความคิดแบบสมเหตุสมผลเป็น บรรทัดฐานในการตัดสินใจระบบค่านิยม บรรทัดฐานทัศนคติและเป้าหมายของสังคม โดยการวาง ข้อกำหนดเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของบุคคล และการจัดรูปแบบองค์กรของสถาบันต่างๆ เป็น องค์กรขนาดใหญ่ (Bureaucracy) แบบตะวันตก

8. บุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมทันสมัย (Modern Man) แบบ ชาวตะวันตก เช่น มีความ รับผิดชอบ มุ่งความสำเร็จเป็นสำคัญ มีระบบค่านิยมและการเรียนรู้เกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วม ตลอดจนการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ ของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Participation)

9. ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาวะทันสมัย คือผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองแบบตะวันตก ซึ่งอาจเป็นคนในประเทศหรือ ต่างประเทศก็ได้

10. รัฐต้องมีบทบาทในการวางแผนเพื่อผลักดันให้เกิดภาวะทันสมัย ด้วยการจัดตั้งองค์กร ต่างๆ ขึ้นดำเนินงานอย่างจริงจัง ขอความช่วยเหลือจากประชาชนในประเทศและความร่วมมือกับ รัฐบาลต่างประเทศ ทั้งในด้านเงินทุน เทคโนโลยีการตลาด และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ (ปกกรณ์ ปรียากกร. 2528 : 29-31)

สรุป: ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory)

ทฤษฎีการพัฒนาสังคมที่เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ยังไม่ เจริญ ซึ่ง มีระบบเศรษฐกิจการเมืองและสังคมยังล้าหลัง เปลี่ยนไปสู่สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทาง เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และมีเทคโนโลยีระดับสูง ตามแบบประเทศยุโรปตะวันตกและใน อเมริกาเหนือ (Westernization) โดยผู้ที่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงของประเทศคือกลุ่มชนชั้นนำ ของประเทศเหล่านั้น (National Elites)

แนวคิดเชื่อว่าสังคมเป็นระบบและมีความสมดุล แต่ในความสมดุลก็ยังไม่มีการพัฒนาหรือ ความเจริญอย่างเต็มที่ ซึ่งตามหลักคิดของทฤษฎีนี้ เชื่อว่าถ้าต้องการให้สังคมมีความเจริญก็มี ความจำเป็นต้องนำสิ่งที่เจริญ แล้วเข้ามาสู่สังคม (External input) จากการโยกย้าย (Transfer) สิ่ง ที่ทันสมัยกว่าเข้าสู่สังคมนั้น ในสังคมที่ล้าสมัย ก็จะมีกระบวนการปรับเปลี่ยนหรือโยกย้าย และ ผสมผสานกลมกลืนกัน (Diffusion) ปรับสภาวะของสังคมให้มีรูปแบบตามสิ่งที่นำเข้ามาเหมือน เส้นตรง (Linear)

ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้เพื่อให้กระบวนการปรับเปลี่ยนโยกย้ายและผสมผสานสังคมล้าสมัย ให้เปลี่ยนเป็นสังคมทันสมัยตามสิ่งที่นำเข้ามา จึงเน้นการสร้างสถาบัน (Institute-Building) เพื่อเป็น แหล่งสร้างความทันสมัย ตามแนวคิดและกลไกการพัฒนา สาเหตุที่ทำให้ทฤษฎีภาวะทันสมัย

สังกัดอยู่ในสำนักโครงสร้างหน้าที่เพราะ กลุ่มนี้มีแนวคิดว่าการพัฒนาโดยการนำเข้าสู่สิ่งที่เรียกว่าทันสมัยกว่าเข้าไป ในสังคมเพื่อให้มีการเปรียบเทียบ ในสังคมก็จะมี การปรับเปลี่ยนผสมผสานกัน ของสภาพสังคมล้าสมัยให้เปลี่ยนเป็น ภาวะทันสมัยตามรูปแบบนำเข้า เมื่อสังคมมีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ มีการปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้น จึงเป็นการมองการเปลี่ยนแปลง ของสังคมในค้ำยของ Evolution เมื่อสังคมเกิดการไม่ทำหน้าที่ของตนเองก็จะมี การ Reform ขึ้นใหม่ สังคมก็จะพัฒนาขึ้นอีก ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่อสังคมมีการพัฒนาความยากจนก็จะลดลง

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัย เกิดจากการผสมผสานหลักการของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม กับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมของประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันตกและ อเมริกาเหนือ ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับกลุ่มประเทศสังคมนิยม ทฤษฎีภาวะทันสมัยเป็นที่ยอมรับขององค์การสหประชาชาติ จึงจัดตั้งโครงการช่วยเหลือการพัฒนาระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ ขึ้นหลายองค์การที่สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ (International Bank for Reconstruction and Development) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) ธนาคารโลก (World Bank) เป็นต้น

จุดแข็ง: การจะสร้างสังคมให้มีภาวะทันสมัย จะต้องให้เกิดความเติบโตทางเศรษฐกิจแล้ว จึงนำไปสู่การพัฒนา ซึ่งในทฤษฎีภาวะทันสมัยนี้ มีเป้าหมายค่อนข้างเด่นชัดซึ่งสามารถพัฒนาแบบเส้นตรง (Linear Progress) ได้

จุดอ่อน: การเปลี่ยนแปลงสังคมแบบเส้นตรงนั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ได้ เพราะติดอยู่กับค่านิยม จากภาวะทันสมัยซึ่งจะต้องเปลี่ยนค่านิยมให้ทันสมัยตามชาติตะวันตกนั้น ในบางกรณีจึงไม่มีความจำเป็น ซึ่ง Jacob ให้คำนิยามว่า "Modernization without development" นั้น จึงเห็นได้ชัดว่าการเจริญเติบโตเป็นกระบวนการของการผลิต ซึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางปริมาณเท่านั้น การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ซับซ้อนกว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์การพัฒนาของสังคมไทยในสภาวะทันสมัย

ภาวะความทันสมัยที่เข้ามาในสังคมไทยเช่น

1. การนำเข้าการเกษตรกรรมสมัยใหม่ เพื่อมุ่งหวังให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น เกษตรกรก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นไปด้วย
2. การนำรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพื่อให้ระบบการบริหารประเทศเป็นแบบสากลโลก
3. การเปลี่ยนบุคลิกภาพของประชาชนให้เป็นนักบริหารตามภาวะความทันสมัยของสังคม

4. การรับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เพื่อให้สามารถทำการค้ากับโลกตะวันตกได้
5. การรับเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อความทันสมัย
6. การเข้าเป็นสมาชิกองค์กรต่างๆของโลก เช่น องค์กรการค้าระหว่างประเทศ (WTO)
7. การรับความทันสมัยทางด้านสื่อสารมวลชน
8. การเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้มีความทันสมัย

ผลจากการที่สังคมไทยรับเอาภาวะความทันสมัยเข้ามา

1. จากการนำเข้ามาของภาวะทันสมัยของการเกษตร โดยไม่ได้มีสำนึกจากการจัดการและความเหมาะสมทางด้านสภาพแวดล้อม และการประยุกต์ใช้กับความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า ทำให้เกษตรกรอยู่ในสภาพเป็นหนี้สิน และสูญเสียที่ดินทำกิน อยู่ในวงจรของความยากจนไม่จบสิ้น

2. การปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย กระทำการเปลี่ยนแปลงมาจากบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีใช้โดยประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง ประชาธิปไตยของไทยไม่ได้พัฒนามาจากประชาชนและเพื่อประชาชนโดยแท้จริง จึงทำให้ประชาธิปไตยในประเทศไทยพัฒนาไปอย่างไม่เต็มที่

3. ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นเกษตรกรโดยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหาร

4. ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นระบบที่ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ของสังคมไทยเป็นผู้มีภาวะยากจนถือครองทรัพย์สินเป็นส่วนน้อย และมีคนกลุ่มน้อยที่เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวยเป็นผู้ถือครองทรัพย์สินเป็นส่วนใหญ่ของสังคม

5. การรับเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบาย ทำให้ประชาชนพยายามให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีโดยผ่านทางผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในบางกรณีใช้เพื่อการเลียนแบบเพื่อให้ได้การยอมรับของสังคมไม่ได้รับ ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ เทคโนโลยีบางอย่างที่ไม่เหมาะสมยังส่งผลให้เกิดความเสียหายทางสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตที่เหมาะสม

6. การเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรต่างๆของโลกโดยจัดตั้งโดยชาติตะวันตกที่ทันสมัย แล้วมีความแตกต่างทางด้านความเจริญทางเศรษฐกิจ ทำให้ข้อตกลงบางอย่างขององค์กรต่างๆ เหล่านั้นเป็นประโยชน์กับเฉพาะ บางประเทศแต่ก่อให้เกิดความเสียหายกับหลายๆประเทศที่มีการพัฒนาน้อยกว่า

7. การที่ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีประโยชน์และยั่วเย้าให้เกิด การกระตุ้นให้ทำตาม เช่นการโฆษณาเพื่อยั่วเย้าให้เกิดความอยากมีอยากได้อยากใช้สินค้าที่ไม่จำเป็น และ

การเลียนแบบวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมกับพื้นฐานและสภาพของสังคม ทำให้ประชาชนเป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อมากกว่าการบริโภคข่าวสารเพื่อการ พัฒนา

8. การเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้มีความทันสมัยแต่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทยทำให้ประเทศไทยสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า เสียเปรียบทางการค้า และวัฒนธรรมที่ดั่งงามบางอย่างของสังคม เช่นกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายที่ส่งเสริมให้คนเล่นการพนัน เป็นต้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนาประเทศเป็นกระบวนการ ซึ่งเพิ่มผลผลิตและการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านปริมาณและเพิ่มคุณค่าของสังคม เชิงคุณภาพด้วย

การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดภาวะทันสมัยนั้นจะต้องใช้ปัจจัยนำเข้าภายนอกโดยการนำเข้าให้เพียงพอ และเหมาะสม ไม่เช่นนั้นแล้วจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า “ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา” ดังจะเห็นได้ว่าโอกาสที่ประเทศไทยนั้นจะต้องพึ่งพาประเทศโลกตะวันตกนั้นสูง มาก และการพึ่งพาประเทศอื่นอยู่นั้น ก็จะส่งผลให้เสียดุลการค้า และมีการพึ่งตนเองนั้นได้น้อย

ข้อวิจารณ์ต่อการพัฒนาประเทศตามแนวทฤษฎีความทันสมัย

ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งสภาวะแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และความต้องการของสังคมไทยที่จะต้องปรับเปลี่ยนให้พร้อมในการที่จะแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจของโลก สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาท้าทาย ซึ่งสังคมไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทไปตามกระแสหลัก 4 กระแส คือ ความทันสมัย (modernization) การเปิดเสรี (liberalization) การมุ่งสู่ปวงชน (popularization) และความเป็นสากล (internationalization)

ในยุคที่ต้องการทำให้ประเทศให้ “ทันสมัย” (Modernization) เช่นนี้ ซึ่งหมายความว่าความทันสมัยได้ก็ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เป็นแบบ “ตะวันตก” (Westernization) ซึ่ง ก็ไม่ผิด แต่ผิดตรงที่มองไม่เห็นคุณค่าของดีของไทย อาทิ ไม่เล่นดนตรีไทย ต้องฟังเพลงสากล ไม่สนับสนุนการเล่นลิเก ต้องแต่งตัวทันสมัยใส่สูท ฯลฯ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นเห็นว่าประเทศได้ถูกรอบงำจากกระบวนการทัศน์นิยมตะวันตก (westernism) ซึ่ง ครอบงำสังคมและชนชั้นนำในสังคมมานาน โดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้ว ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่เน้นแต่เรื่องความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนได้ คุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศด้อยพัฒนายังคงตกต่ำเหมือนเดิม

กล่าวได้ว่าการพัฒนาประเทศนั้นยังมีความเชื่ออย่างเหนียวแน่นว่า การเจริญเติบโตไม่ว่าของผลผลิต หรือของรายได้ จะสามารถขจัดความยากจน ที่นำไปสู่การแก้ปัญหาอื่นๆ ได้ การเจริญเติบโตจึงยังเป็นเป้าหมายสูงสุดของรัฐ ไม่ว่าจะในยุคเริ่มการพัฒนาประเทศไปสู่ภาวะทันสมัย (Modernization) ในช่วงปี 2504 และยุคแข่งขันกันให้ทันกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization)

ในปัจจุบันทุกๆ ที่ผลของการพัฒนาในประเทศต่างๆ ได้ทำให้ช่องว่างของประเทศร่ำรวยและยากจนเพิ่มขึ้น และภายในประเทศไทยเองได้บทสรุปใหญ่เมื่อครั้งจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ว่า "เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน" คือการพัฒนาของรัฐได้นำหายนภัยมาสู่ชีวิตของบุคคล สังคม โดยเฉพาะชุมชนชนบทและระบบนิเวศ เป็น "เศรษฐกิจดี" ของ คนหยิบมือหนึ่งในของท่ามกลางคนจนเร่ร่อนอีกจำนวนมาก และคนจนธรรมดาอีกหลายสิบล้านคน แต่กระนั้น รัฐก็ยังคงมีวิธีคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและการจัดการความยากจนในแบบ เดิม อันสะท้อนให้เห็นว่า 40 กว่าปีที่ผ่านมานี้ กระบวนทัศน์การพัฒนาของรัฐไม่มีการเปลี่ยนแปลงในระดับที่เรียกว่าเป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) เลย สำหรับกระบวนทัศน์เมื่อ 40 ปีที่แล้ว คือ ความเชื่อพื้นฐานที่ว่า

1. การพัฒนา คือ ความก้าวหน้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับเทคนิค ซึ่งต้องดำเนินการโดย "ผู้เชี่ยวชาญ" ด้านต่าง ๆ เช่น นักเศรษฐศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ นักบริหาร ผู้ว่า CEO ฯลฯ เพื่อนำเอาแนวคิดทางเทคนิคเข้ามาใช้ในการวางแผนพัฒนาให้เกิดความสำเร็จ โดยถือว่าความก้าวหน้า (หรือการพัฒนา) นั้น คือ ความเจริญเติบโตซึ่งวัดกันได้ที่ถาวรวัตถุ โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ

2. ประเทศพัฒนาแล้วโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบของการพัฒนาที่พึงประสงค์สูงสุด คือสังคมแห่งความมั่งคั่ง รายได้พลเมืองและประเทศสูง มีวิถีชีวิตที่หรูหราสะดวกสบาย ก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีทุกด้าน เป็นต้นแบบที่ประเทศอื่นจะต้องกวดตามให้ทัน

3. รัฐไม่ละทิ้งวิธีคิดต่อการพัฒนาในแบบที่ใช้กันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 คือ ตั้งแต่ช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 และ ต่อเนื่องมา คือวิธีคิดและวิเคราะห์ที่เรียกว่าเป็นการหาว่าสิ่งที่ประเทศไทยไม่มีหรือขาดไปคืออะไร จึงเป็นเหตุให้ต้องพัฒนาเมื่อตั้งแต่ 40 ปีที่แล้ว และมาในปัจจุบันคือการพยายามหาว่า ปัจจัยอะไรที่หายไปและทำให้ประเทศไทยกวดไม่ทันกระแสการแข่งขันของโลกาภิวัตน์ ในขณะที่เดียวกันก็จะคิดว่ามีปัจจัยเดียวที่เป็นกุญแจหลักสำคัญที่สุด ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปสู่ภาวะทันสมัยได้เหมือนประเทศพัฒนาแล้ว หรือในปัจจุบันคือปัจจัยหลักซึ่งจะทำให้เราสามารถวิ่งไล่ทันได้บนลู่วิ่งของโลกาภิวัตน์

วิสัยทัศน์และวิเคราะห์ดังกล่าวของรัฐได้ทำให้การพัฒนาที่ผ่านมา เกิดมาอย่างภาพที่ดูเสมือนหนึ่งว่า รัฐมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและขจัดข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่เกิดจากการพัฒนาที่ล้มเหลว เพื่อให้เห็นถึงตัวอย่างของกระบวนการทัศน์และวิสัยทัศน์ ขอยกตัวอย่างจากกระบวนการทัศน์และวิสัยทัศน์ในช่วงเริ่มต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับแรก (พ.ศ.2504) ซึ่งรัฐมีกระบวนการทัศน์เมื่อเริ่มต้นการพัฒนาว่า

(1) สภาพความด้อยพัฒนาหรือความยากจน เป็นสภาพพื้นฐานโดยดั้งเดิมของประเทศ ไทย ซึ่งมีมากและหนาแน่นในชนบท และเป็นความยากจนสัมบูรณ์

(2) สาเหตุซึ่งทำให้ชนบทยากจนด้อยพัฒนา เพราะประเทศไทยยังไม่ได้พัฒนาไปสู่ภาวะทันสมัย ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องมีปัจจัยสำคัญคือ เงินทุน, การผลิตภาคอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักร, ความรู้ทางเทคนิควิทยาการสมัยใหม่, การบริหารจัดการที่มีระบบและกลไกของรัฐ, ทัศนคติ-ค่านิยมทันสมัยคือมีวิสัยทัศน์ที่เป็นวิทยาศาสตร์

ด้วยความเชื่อนี้หมายความว่าประเทศไทยขาดปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการไปสู่ภาวะทันสมัยเป็นอย่าง มาก แม้ว่าในบางปัจจัย คือ เงินทุนและการบริหารจัดการ มิได้เป็นศูนย์ แต่ก็อยู่ในระดับต่ำไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ รายได้ประชาชาติ เงินออม หรือในด้านการบริหาร รัฐจะมีหน่วยงาน กลไกข้าราชการ โครงการพัฒนาอยู่ในระดับหนึ่งเพื่อการพัฒนาชนบทแล้ว แต่ก็ เป็นจำนวนน้อยและเป็นไปอย่างขาดความต่อเนื่องและทิศทาง

ปัจจัยที่ขาดหายไปเลยในชนบทคือ การผลิตภาคอุตสาหกรรม ความรู้สมัยใหม่ในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เทคนิควิทยาการต่างๆ และปัจจัยค่านิยมความเชื่อ วิสัยทัศน์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในปัจจุบันสุดท้ายนี้ รัฐเชื่อว่านอกจากชนบทจะไม่มีปัจจัยดังกล่าวแล้ว ในสภาพของชนบทเองยังมีระบบค่านิยม ความเชื่อ และจารีตประเพณี วิสัยทัศน์อันตรงกันข้ามและเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ภาวะทันสมัย ซึ่งรัฐจะต้องจัดการกับปัจจัยลบประการนี้ของชนบทด้วย ในขณะที่เดียวกันรัฐก็เห็นว่าชนบทมีปัจจัยบวกที่เอื้อต่อการพัฒนาเงินทุน นั่นคือทรัพยากรธรรมชาติที่ยังอุดมสมบูรณ์และสามารถแปรเปลี่ยนให้เป็นเงิน ทุนเพื่อการพัฒนาได้ รวมทั้งเป็นฐานของการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและเมือง

ในขณะที่เดียวกันรัฐก็เห็นว่า ปัจจัยเดียวที่สำคัญเพื่อกำจัดความด้อยพัฒนาและยากจน คือ การสร้างและเพิ่มความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเพิ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ด้วยการเพิ่มการผลิตภาคอุตสาหกรรมและบริการ และเปลี่ยนเกษตรกรรมให้เป็นอุตสาหกรรม เพราะอุตสาหกรรมเป็นภาคการผลิตซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สิ่งที่ผลิตได้ มากกว่าเกษตรกรรม จึงมีผลต่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ซึ่งหากรัฐสามารถทำให้สูงมากพอจนเกิดการรินไหลลงล่าง

แล้วความยากจนและความด้อยพัฒนาจะหายไปเป็นลำดับ อีกทั้งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ, รายได้ประชาชาติ) จะช่วยให้รัฐมีเงินทุน/งบประมาณมากขึ้นเพื่อไปพัฒนาความทันสมัยในด้านอื่น ๆ ให้แก่ประเทศและพลเมือง ในขณะที่ปัจเจกบุคคลเองจะมีรายได้ เงินออมเพิ่มขึ้นเพื่อไปพัฒนาการศึกษา คุณภาพชีวิตให้ทันสมัยได้มากขึ้นเช่นกัน ด้วย รายได้หรือเงินจึงเป็นกุญแจสำคัญของการพัฒนาในกระบวนทัศน์นี้หลังจากการพัฒนาผ่านไป 2-3 แผน เกิดผลกระทบมากมายที่เกินความคาดหมายนักวิชาการที่เป็นแกนนำความคิดของรัฐ จึงมีการปรับปรุงสมการความคิดด้วยการทยอยเพิ่มปัจจัยใหม่ที่รัฐคิดว่าจะช่วยให้การพัฒนา ดำเนินการต่อไปได้เช่นที่มุ่งหวัง ตัวอย่างเช่น

- การเพิ่มปัจจัยสิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์ธรรมชาติ เมื่อพบว่าระบบนิเวศในชนบทเริ่มเสื่อมโทรมจากการพัฒนา

- ปรับปรุงปัจจัย"อุตสาหกรรม"จากการทดแทนการนำเข้ามาเป็นอุตสาหกรรมส่งออก

- ปรับปรุงปัจจัยความรู้ด้วยการพัฒนาการศึกษาระดับสูงเพื่อตอบสนองตลาดงานจ้างในสาขาที่ขาดแคลนและจำเป็นต่อการพัฒนาไปสู่ภาวะทันสมัย

- เมื่อประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปสู่ประชาธิปไตยมากขึ้น และโลกเริ่มเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์รัฐเพิ่มปัจจัยการมีส่วนร่วม ภูมิปัญญาชาวบ้าน เศรษฐกิจชุมชน การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ประชาสังคม ธรรมรัฐ บรรษัทภิบาล เศรษฐกิจฐานราก (กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารคนจน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) ฯลฯ เข้าไปในกระบวนทัศน์การพัฒนาของรัฐ และล่าสุดประเทศไทยจะต้องพัฒนาปัจจัยความรู้เรื่องพันธุวิศวกรรม เพื่อใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรที่เรามีอยู่ และปัจจัยระบบสารสนเทศเพื่อให้กวัดทันโลกาภิวัตน์ ซึ่งกำลังจะตัดสินอนาคตกันด้วยวิทยาศาสตร์พันธุวิศวกรรม

ตลอด 40 กว่าปีที่ล่วงมา ไม่ว่ารัฐจะเพิ่มปัจจัยอะไรเข้าไปตามวิธีคิดดังกล่าวมาก็ตามแต่ความเชื่อที่รัฐไม่เคยเปลี่ยนแปลง คือความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นกุญแจสำคัญของการก่อให้เกิดการพัฒนา ปัจจัยทั้งหมดไม่ว่าในยุคไปสู่ภาวะทันสมัยหรือโลกาภิวัตน์ ซึ่งทำให้"เงิน"เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการพัฒนาทั้งในระดับประเทศและบุคคล และการเจริญเติบโตได้กลายมาเป็น "จุดหมาย" ของการพัฒนาไปโดยอัตโนมัติ มิใช่เป็นเพียง"เครื่องมือ"ของการพัฒนาเท่านั้น

กระบวนทัศน์ที่กล่าวมาของรัฐจะเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นกระบวนทัศน์วิธีคิดและการจัดการแบบแยกส่วนกลไก และลดทอนปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาความยากจนให้เป็นเรื่องของการขาดรายได้ ไม่มีเงินทุน ขาดความรู้ ขาดศีลธรรม มีลูกมาก สุขอนามัยไม่ดีขาด"การมีส่วนร่วม" ขาดเม็ดเงินในชุมชน ฯลฯ แล้วทยอยเพิ่มปัจจัยที่หายไปเหล่านี้เข้าไปพร้อมไปกับความหวังใหม่ว่า

สภาพความยากจนจะหายไปและความเจริญก้าวหน้าจะเข้ามาแทนที่ ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จมาตลอดช่วง 40 ปีของการพัฒนา

ดังนั้นการที่รัฐสร้าง"ปัจจัยใหม่"ของการพัฒนาความทันสมัยให้แก่ชุมชน เช่น การสร้างทุน, การผลิตแบบใหม่, ค่านิยมและความรู้ใหม่พร้อมกับสกัดกั้นหรือทำลายปัจจัยเดิมบางอย่างของชุมชนซึ่งรัฐเห็นว่าเป็นอุปสรรคของ"การพัฒนา"

ดังนั้นหากพิจารณาตามกรอบความคิดนี้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9 ในปัจจุบัน ซึ่งรัฐระบุว่ามีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากแยกส่วน (เศรษฐกิจ / สังคม / สิ่งแวดล้อม / ฯลฯ) มาเป็นองค์รวม และเอามนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพิ่มเรื่องจิตวิญญาณ โอกาสทางสังคม ฯลฯ ก็ยังไม่เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากแยกส่วนมาเป็นองค์รวมแต่อย่างใด เพราะเป็นการเอาองค์ประกอบที่เพิ่มเข้ามา เช่น ปัจจัยสังคม สิ่งแวดล้อม จิตวิญญาณ ฯลฯ มารวมกันแล้วเรียกว่า "องค์รวม" โดยสัมพันธ์ภาพขององค์ประกอบเกิดขึ้นภายหลัง (หรือไม่เกิดขึ้นเลย) การพัฒนาของรัฐที่พยายามให้เป็นองค์รวม จึงยากที่จะเกิดขึ้นอย่างกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน หากแยกส่วนตลอดมา และอาจจะตลอดไป (แม้จะปฏิรูประบอบราชการก็ตาม)

เนื่องจากกระบวนทัศน์และวิธีคิดที่เริ่มต้นแบบแยกส่วนไม่อาจก่อให้เกิดการจัดการแบบองค์รวมได้ เพราะสภาพของสังคมอันแท้จริง ต้องเกิดจากการจัดสัมพันธ์ภาพระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของการพัฒนาก่อน ซึ่งในกรณีของการพัฒนา คือ การจัดสัมพันธ์ภาพของอำนาจ (เช่น การตัดสินใจ, สิทธิ) สัมพันธ์ภาพของความรู้ ทรัพยากร ฯลฯ ระหว่างมนุษย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั่นเอง ในขณะที่เดียวกันการจัดสัมพันธ์ภาพในระบบของมนุษย์จะต้องสอดคล้องกับสัมพันธ์ภาพของระบบที่ใหญ่กว่า คือระบบนิเวศด้วย การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงจะเกิดขึ้นได้จริงทั้งหมดโดยนัยนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนมิอาจเกิดขึ้นได้เลย หากการพัฒนาไม่ก่อให้เกิดการจัดระบบสัมพันธ์ภาพของอำนาจ ความรู้ ทรัพยากร ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคมไทยเสียใหม่ (รัฐ ประชาชน ธุรกิจ) อย่างใส่ใจในสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์และระบบนิเวศด้วย

3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของแรงงานข้ามชาติเกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวภายหลังจากการทำงานในต่างประเทศของ ธาณินทร์ อาจสงคราม (2546) การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทาง ด้านเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวแรงงาน ภายหลังจากการทำงานในต่างประเทศ ข้อมูลที่ใช้ศึกษาได้จากโครงการวิจัยเรื่องผลกระทบ

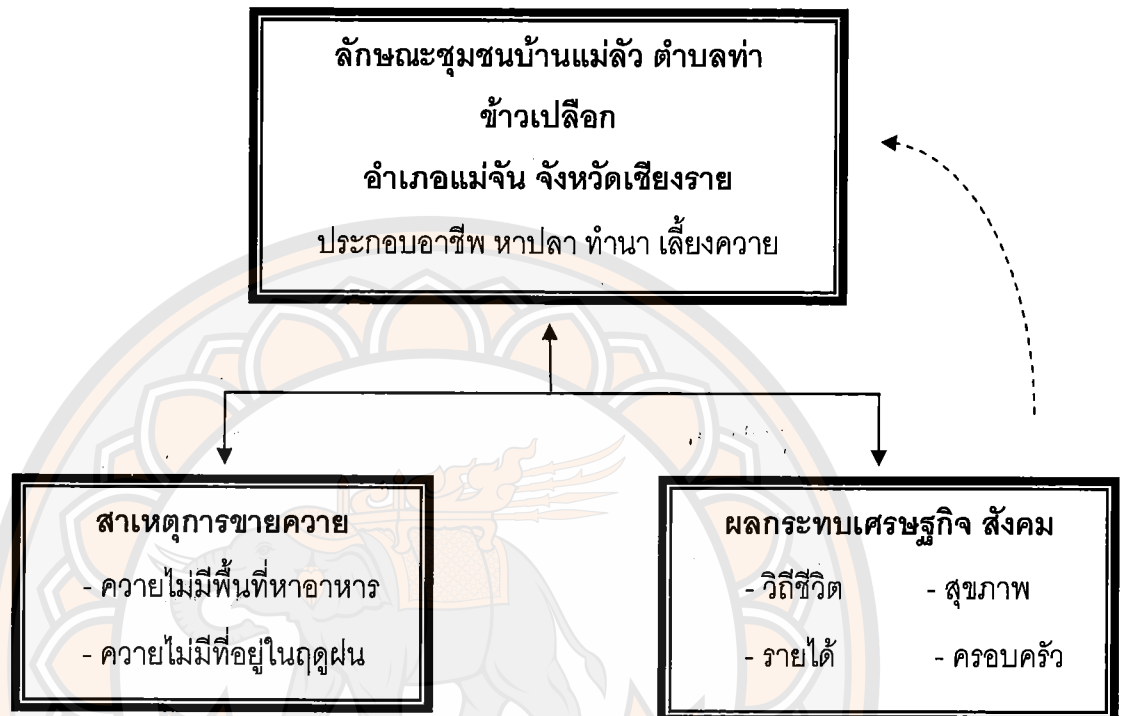
ของการย้ายถิ่นต่อสภาพการณ์แรงงานข้ามชาติโดยมีกรณีตัวอย่าง คือแรงงานที่เคยย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาจำนวน 528 ราย การศึกษาในครั้งนี้วัดผลกระทบทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการประเมินความเห็นของผู้ถูกสัมภาษณ์ที่มีต่อครอบครัวภายหลังที่ตนกลับจากการทำงานในต่างประเทศ จากผลการศึกษาด้วยตารางไขว้ ผลปรากฏว่าในด้านเศรษฐกิจ ตัวแปรรายได้ในประเทศปลายทางระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศปลายทาง และประสบการณ์การย้ายถิ่นส่งผลกระทบต่อครอบครัวภายหลังการย้ายถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านสังคมพบว่าตัวแปรอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ในประเทศปลายทาง ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศปลายทาง และประสบการณ์การย้ายถิ่นส่งผลกระทบต่อครอบครัวภายหลังการย้ายถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ-สังคมของการเปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมสู่ ภาคอุตสาหกรรม : กรณีศึกษาอำเภอคลองหลวงอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ของ ธนพรรณ สุนทร (2538) การศึกษาเรื่อง ผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจ-สังคมอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรกรรม สู่ภาคอุตสาหกรรมของอำเภอคลองหลวงและอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบลักษณะการเปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ ภาคอุตสาหกรรม ปัญหาและผลกระทบทางเศรษฐกิจ-สังคม อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยหลักที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ-สังคม ช่วงเวลาที่กำหนดเพื่อทำการศึกษการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวใช้ระยะเวลาประมาณ 10 ปี ย้อนหลังจากปี 2537 กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในพื้นที่เกินกว่า 10 ปี โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่ทำการศึกษาที่ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จำนวน 16 หมู่บ้าน 300 ครัวเรือนตัวอย่าง และตำบลประชาธิปไตย อำเภอธัญบุรี จำนวน 4 หมู่บ้าน 220 ครัวเรือนตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 520 ครัวเรือนตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2537 ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาหัวหน้าครัวเรือนเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 43.3) เป็นคนต่างถิ่นย้ายมาจากจังหวัดในภาคต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่จังหวัดใกล้เคียงจังหวัดปทุมธานี (ร้อยละ 31.5) หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่คิดจะย้ายถิ่นอีก โดยให้เหตุผลว่ามีหลักฐานมั่นคงมีรายได้และอาชีพที่ดีแล้ว กรณีที่คิดจะย้ายให้เหตุผลว่าไม่พอใจเรื่องสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาน้ำเสียเสียดัง ฝุ่นละออง และปัญหา

ชุมชนแออัด จากการศึกษาพบว่าขนาดของครัวเรือนเป็นครัวเรือนขนาดเล็กมีสมาชิกไม่เกิน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 47 ซึ่งเป็นครัวเรือนเหมาะสมสำหรับสังคมกึ่งอุตสาหกรรม สำหรับความสัมพันธ์ในครอบครัวพบว่ากว่าร้อยละ 60 ไม่เปลี่ยนแปลง ในด้านการศึกษาหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและคาดหวังเรื่องการ ศึกษาของบุตรหลานมีการลงทุนเพื่อการศึกษา ประกอบกับมีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นรวมทั้งการเข้าศึกษาต่อใน เขตกรุงเทพมหานครมีความสะดวกมากขึ้น สภาพทางเศรษฐกิจทั่วไป ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวเนื่องกับการมีโรงงานอุตสาหกรรม ในด้านความเจริญของท้องถิ่นที่เกิดขึ้น มีปัจจัยสำคัญเป็นผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม หัวหน้าครัวเรือนกว่าร้อยละ 50 มีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้นสำหรับการออม และการมีหนี้สินมี การเปลี่ยนแปลงน้อยมากวัตถุประสงค์ของการกู้เปลี่ยนจากกู้เพื่อประกอบอาชีพ มาเป็นเพื่อการศึกษาของบุตรหลานเป็นหลัก รองไปเป็นการกู้เพื่อที่อยู่อาศัยและซื้อรถยนต์ สำหรับการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินพบว่า ปัจจุบันจำนวนถือครองที่ดินมีสัดส่วนมากกว่าเมื่อ 10 ปีก่อน แต่ขนาดที่ดินลดลงและส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย สภาพสังคม พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับสภาพทางกายภาพของสังคมปัจจุบัน เนื่องจากท้องถิ่นมีความเจริญ เป็นแหล่งแรงงานรายได้ มีสถานศึกษาของบุตรหลานและการคมนาคมสะดวก แต่ขณะเดียวกันก็มีปัญหาสิ่งแวดล้อมปัญหาชุมชนแออัด และปัญหาสังคมอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังการมีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษา ดังนั้นเพื่อมิให้เกิดปัญหาสังคม ซึ่งเป็นผลควบคู่ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและความเจริญ ด้านกายภาพ รัฐบาลจึงควรมีมาตรการป้องกัน แก้ไขทั้งด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคม เช่น การแบ่งพื้นที่ให้ถูกต้องเหมาะสมกับชนิดของอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม สถานบริการที่อยู่อาศัย และการพัฒนาชุมชนแออัด เป็นต้น นอกจากนี้ในด้านข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อสามารถจะศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ทางการพัฒนาสังคมได้หลายประเด็น ทั้งนี้จากข้อสรุปพบว่าสภาพเศรษฐกิจ-สังคมของประชาชนในพื้นที่ศึกษามีแนวโน้มในทางที่ดีขึ้น แต่กลับมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำเสียอากาศเสีย เสียงดัง ฝุ่นละออง ขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้นดังนั้นการศึกษาต่อไปจึงควรให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและการประกอบอาชีพของสตรีในโรงงานอุตสาหกรรมที่จะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว

งานวิจัยเรื่อง ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อทรัพยากรชีวภาพ ของโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น ของประภาส พันธุ์อร่าม (2536) วิทยานิพนธ์นี้ เป็นการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อ ทรัพยากรชีวภาพของโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น ซึ่งได้ ดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบันของทรัพยากรประมง ป่าไม้ และ สัตว์ป่า โดยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่ได้มีการศึกษาและ สํารวจไว้แล้วก่อนหน้านี้ จากนั้น ทำการคาดคะเนสภาพ ทรัพยากรหลังการสร้างเขื่อนโดยการศึกษาเปรียบเทียบกับสภาพ ทรัพยากรที่พบหลังจากสร้างเขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนบางลาง เขื่อนศรีนครินทร์ เขื่อนเขาแหลม เขื่อนอุบลรัตน์ และเขื่อนสิรินธร ซึ่งได้มีการสำรวจและ ประเมินผลสภาพทรัพยากรหลังการ สร้างเขื่อนไว้แล้ว และประเมินผลกระทบจากการสร้างเขื่อนโดยการเปรียบเทียบ ตัวแปร สิ่งแวดล้อมระหว่างก่อนและหลังการสร้างเขื่อน ผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ทรัพยากรประมงจะ ได้รับ ผลกระทบทางบวกมากกว่าทางลบ โดยความชุกชุมของแพลงค์ตอน แหล่งทำการประมง และระยะเวลาทำการประมงจะเพิ่มเป็น 600 40 และ 2-3 เท่า ตามลำดับ ในขณะที่ความหนาแน่น ของประชากร ปลาจะเพิ่มขึ้นจากเดิมเล็กน้อย อ่างเก็บน้ำแห่งนี้จะให้ ผลผลิตการประมงได้ปีละ 200-300 ตัน มูลค่า 4-6 ล้านบาท ในขณะที่ความหลากหลายของพรรณปลาที่ลดลงจาก 78 ชนิด เหลือ 55-73 ชนิด โดยจะมีพรรณปลาในแหล่งน้ำไหลอย่างน้อย 5 ชนิด ที่จะได้รับผลกระทบ ในส่วนของ ทรัพยากรป่าไม้ แม้การสร้างเขื่อนจะไม่ก่อ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสมบูรณ์ของป่าไม้โดยตรง นอกจาก การเพิ่มขนาดของป่าไม้พุ่ม และป่าหญ้า ที่บริเวณขอบอ่าง เก็บน้ำ แต่อาจจะได้รับ ผลกระทบทางอ้อมได้ การสร้างเขื่อน จะทำให้สูญเสียพื้นที่ป่าไม้ 66.6 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น ร้อย ละ 1.86 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ หรือร้อยละ 0.10 ของพื้นที่ป่าไม้ในภาคเหนือของประเทศไทย และส่งผล ให้ต้องสูญเสีย ไม้ยืนต้น 2 ล้านต้น ซึ่งมีปริมาตรไม้ 4 แสนลูกบาศก์เมตร กับทั้งกำลังผลิตถาวรปีละ 2,530 ลูกบาศก์เมตร อีกด้วย โครงการนี้จะมีผลทำให้สัตว์ป่า 47 ชนิด จาก 214 ชนิด ลดความชุก ชุมลง ในขณะที่ 28 ชนิด จะมีความชุกชุมเพิ่มขึ้น ทั้งนี้รวมถึงนกน้ำอีก 16 ชนิด ที่เป็นสัตว์ป่าชนิด ใหม่ ที่จะเข้ามาอยู่ในระบบนิเวศใหม่ อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่กล่าวแล้วข้างต้น สามารถป้องกัน แก้ไขและบรรเทาหลงได้ โดยการเลือกใช้มาตรการที่มีประสิทธิผลทั้งในระหว่างการก่อสร้างและ ภายหลังการเก็บกักน้ำแล้ว

4. กรอบแนวคิดการวิจัย จากกรอบทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปเป็นแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงกรอบแนวความคิดในการศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการจำหน่ายควายของ บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้มุ่งศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการจำหน่ายควายของ บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน และ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมหลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงรายโดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. หน่วยงานวิเคราะห์

ชุมชนบ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ คือ ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 694 คน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ประธานกลุ่มเลี้ยงควายและสมาชิกกลุ่มเลี้ยงควายของบ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 4 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. การสัมภาษณ์แบบแนวคำถาม (Guideline Interview) ซึ่งผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามแบบกว้างๆเป็นกรอบแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ทำไมชาวบ้านจึงขายควาย

หลังจากที่ชาวบ้านขายควายไปแล้วได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมอะไรบ้างโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงช่วยในการสัมภาษณ์ หรือการจดบันทึกสรุปในภายหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสถานการณ์ ณ ขนาดนั้นจะอำนวย

2. ใช้การสังเกต โดยตั้งประเด็นคำถามสอดคล้องกับคำตอบจากการสัมภาษณ์ โดยสังเกตจากการลงพื้นที่จริง เช่น การสังเกตพื้นที่บริเวณที่เคยเลี้ยงควายในปัจจุบันพื้นที่เป็นอย่างไร ถูกใช้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถสังเกตได้ เป็นต้นซึ่งถ้ามีข้อสงสัยก็จะสอบถามชาวบ้านเพื่อความกระจ่างในการทำข้อมูล หรือบันทึกกระบวนการสังเกตได้ทันทีจาก การถ่ายภาพทั้งนี้ร่วมกับการจดบันทึกรายละเอียดหลังจากการลงพื้นที่นั้น

4. ประเด็นที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลั่ว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน

1.1 ในอดีตการเลี้ยงควายของชาวบ้านเป็นอย่างไร และใช้พื้นที่ไหนเลี้ยงควาย

1.2 ปัจจุบันเกิดความเปลี่ยนแปลงอะไรชาวบ้านจึงขายควาย

2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลั่ว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

1.1 ชาวบ้านเปลี่ยนจากการเลี้ยงควายไปประกอบอาชีพอะไร

1.2 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม

5. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

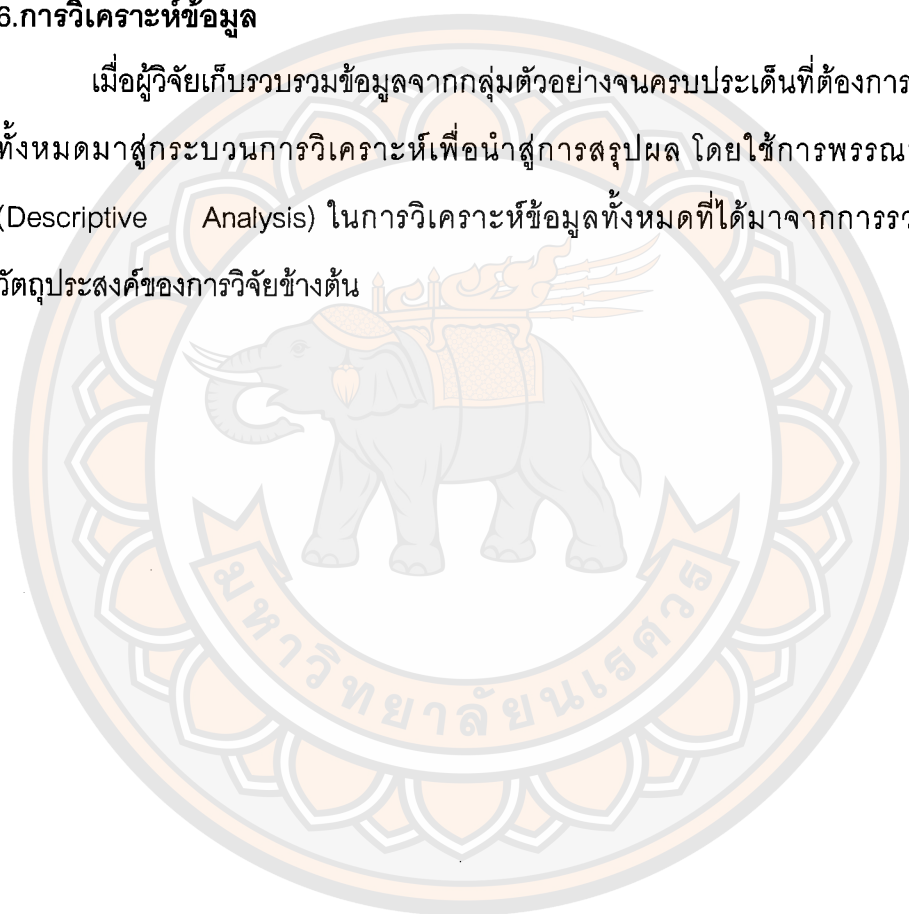
1. ลงพื้นที่สร้างความเข้าใจตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและ สร้างความสัมพันธ์โดยการร่วมงานต่างๆของชาวบ้าน บ.แม่ลั่ว ต.ท่าข้าวเปลือก อ.แม่จัน จ.เชียงราย ให้เกิดความเข้าใจและความสนิทสนมเพื่อสะดวกต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง(Unstructured Interview) และใช้เครื่องบันทึกเสียงช่วยในการบันทึกการสัมภาษณ์ ในบางสถานการณ์ผู้วิจัยก็จะใช้วิธีการจดบันทึกควบคู่กันไป ทั้งนี้ตามความเหมาะสมแก่สถานการณ์นั้นๆ

6.การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจนครบประเด็นที่ต้องการแล้ว จึงนำข้อมูลทั้งหมดมาสู่กระบวนการวิเคราะห์เพื่อนำสู่การสรุปผล โดยการใช้การพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจากการรวบรวม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้างต้น

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการจำหน่ายควายของบ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ที่มุ่งศึกษาสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน และศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จากการรวบรวมข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไป

บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีพื้นที่ติดกับ เวียงหนองล่อง ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์มาก ชาวบ้านบ้านแม่ลัวต่างก็มีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาเวียงหนองล่องในการประกอบอาชีพ เช่น หาปลา การทำนา ชาวบ้านที่มีที่นาติดกับเวียงหนองล่องจะทำนากันปีละ 2 ครั้ง คือ นาปี และได้มีการเริ่มทำนาปรังกันมาประมาณ 2 ปี และอีกอาชีพของชาวบ้าน บ้านแม่ลัวก็คือ การเลี้ยงควายซึ่งเป็นอาชีพที่มีการส่งต่อรุ่นต่อรุ่นมาหลายสิบปี โดยเริ่มจัดตั้งกลุ่มเมื่อประมาณปี 2543 สมาชิกจะประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่ลาก บ้านแม่หะ บ้านศรียางชุม และบ้านแม่ลัว ได้มีการกำหนดพื้นที่ปางควายขึ้นโดยมีพื้นที่ประมาณ 8 ไร่ เป็นพื้นที่อยู่ใกล้กับเวียงหนองล่องที่เป็นแหล่งหากินของควายนั่นเองและกลุ่มเลี้ยงควายบ้านแม่ลัวมีข้อตกลงของกลุ่มดังนี้

- 1.การแบ่งเวรกันออกไปเลี้ยงควายจะแบ่งเป็นกลุ่มละ 3-4 คน ถ้าใครเป็นเวรแล้วไม่ว่างก็สามารถจ้างคนอื่นให้ไปเลี้ยงควายแทนแต่จะต้องจ่ายเงินให้กับคนที่ไปเลี้ยงแทนวันละ 120 บาท
- 2.การออมเงิน คือสมาชิกทุกคนต้องออมเงินคนละ 10 บาท ต่อเดือน และจะได้เงินปันผล 5% ต่อปี
- 3.การกู้เงิน จะแบ่งกันกู้ คนละไม่เกิน 4,000-5,000 บาท โดยจะต้องจ่ายดอกเบี้ยทุกเดือน มีนาคม ในอัตรา ร้อยละ 50 สตางค์ ต่อปี

การรวมกลุ่มกันของคนเลี้ยงควายมีวัตถุประสงค์เพื่อของบประมาณในการดูแลควาย ดูแลสมาชิกในกลุ่ม จัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ในการเลี้ยงควาย การผสมพันธุ์ควายเพื่อพัฒนาสายพันธุ์ การจัดงานสุขบัญญัติควาย และการเดินทางไปดูงานในต่างพื้นที่ เช่นจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากกลุ่มเลี้ยงควายมีควายรวมกันแล้วประมาณสองพันกว่าตัว แต่ละหมู่บ้านจึงต้องมีประธาน และรองประธานดูแลสมาชิกในกลุ่มโดยทางหน่วยราชการต่างก็ให้การสนับสนุนแตกต่างกันออกไป เช่น กรมปศุสัตว์ ให้ความช่วยเหลือโดยการจัดหาคอกไว้สำหรับการจัดควายให้ควายเวลาควายป่วยหรือการฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่างๆ ทั้งยังให้การสนับสนุนยาเวลาที่ควายเป็นโรคเท้าเปื่อย ปากเปื่อย นอกจากนี้ยังได้รับเงินสนับสนุนจากจังหวัดเชียงรายจำนวน 300,000 บาท เพื่อให้กลุ่มมีเงินหมุนเวียน มีเงินในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพของคนเลี้ยงควาย และจากการสนับสนุนจากภาครัฐของจังหวัดเชียงรายจนทำให้กลุ่มเลี้ยงควายได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นในวันแรกนาขวัญปี 2546 โดยรับพระราชทานโล่จาก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร และ ยังได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดควายประจำจังหวัดเชียงราย อีกด้วย

อาชีพเลี้ยงควายจะไม่ได้มีรายได้จากการขายควายเพียงอย่างเดียวแต่ชาวบ้านยังมีรายได้จากการขายมูลควายตากแห้งโดยชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นเวรออกไปเลี้ยงควายก็จะนำมูลควายที่อยู่ในคอกมาตากหลังจากที่ควายออกจากคอกในตอนเช้าประมาณ 9 โมง รายได้จากการตากมูลควายก็ขึ้นอยู่กับจำนวนควายที่เลี้ยงของแต่ละเจ้าของ มูลควายตากแห้งเป็นที่ต้องการของตลาดมากโดยเฉพาะ สวนฝัก ผลไม้ต่างๆที่ปลอดสารพิษ และสวนส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ แต่จะมีปัญหาเล็กน้อยในช่วงหน้าฝน เพราะจะขายมูลควายตากแห้งได้น้อย แต่ในฤดูอื่นก็จะขายได้ตามปกติขึ้นอยู่กับความขยันของเจ้าของควาย ทุกครั้งที่จะมีการขายมูลควายเจ้าของควายก็จะไปหาพ่อค้าคนกลางเจ้าที่มีการรับซื้อประจำ พ่อค้าคนกลางก็จะมารับซื้อถึงที่ในราคา 13-15 บาท จากการขายมูลควายทำให้กลุ่มคนเลี้ยงควายมีรายได้ระหว่างการเลี้ยงในช่วงที่รอขายควายที่โตเต็มที่ ควายที่โตในระยะที่ชาวบ้านมักจะขายจะอยู่ในช่วงอายุประมาณ 3 ปี ซึ่งควายจะมีน้ำหนักตัวประมาณ 300 กิโลกรัมขายในราคาตัวละประมาณ 12,000-15,000 บาท

ในอดีตบ้านแม่ลัวเป็นหมู่บ้านที่มีควายเยอะที่สุดเคยมีจำนวนควายในหมู่บ้านมากถึงประมาณ 1,700 ตัว ซึ่งเมื่อถึงเวลาประมาณ 9 โมงเช้าและ 4-5 โมงเย็น จะไม่มีใครสามารถขับรถ

ผ่านถนนเข้าบ้านแม่แล้วได้เนื่องจากจะมีฝูงควายจำนวนมากเดินอยู่เต็มถนน แต่เมื่อประมาณสองปีที่ผ่านมาควายที่เห็นอยู่จำนวนนับพันตัวก็เริ่มที่จะถูกทยอยขายเรื่อยๆ สาเหตุเกิดจากควายไม่มีที่หาอาหารเนื่องจากพื้นที่ถูกชาวบ้านบางกลุ่มเข้าจับจองเพื่อเปลี่ยนเป็นพื้นที่ทำนาและควายไม่มีที่อยู่ในช่วงฤดูฝนเนื่องจากเจ้าของพื้นที่กำลังจะปลูกสวนยางพารา ปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนเลี้ยงควายบ้านแม่แล้ว จนนำไปสู่การขายควาย ในปัจจุบันนี้หมู่บ้านแม่แล้วไม่มีควายเหลือแม้แต่ตัวเดียว

ผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่แล้ว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์ นายสมาน มณีวรรณ อายุ 65 ปี ปัจจุบันหลังจากเลิกเลี้ยงควายก็ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร เล่าว่า "ก็ควายมันไม่มีที่กิน ไม่รู้จะไปเลี้ยงตรงไหน จาพาลงหนองเดียวก็จะไปเหยียบข้าวเคঁ่า ก็ไม่รู้จะทำยังไง ก็คุยกันในกลุ่มแล้วตกลงกันว่าก็ต้องขาย ทำยังไงได้ เสียตายก็เสียตาย อาชีพนี้ก็ทำมาตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่" นางกรองแก้ว ยาสาชา อายุ 67 ปี ปัจจุบัน เปิดร้านขายของชำ และรับจ้างทำไร่ดักกุง เล่าว่า "ก็ควายมันไม่มีที่อยู่ ไม่มีที่กิน ก็ไม่รู้จะทำยังไง ในเมื่อเป็นอย่างนี้ก็คงต้องขาย" นายพงษ์ศักดิ์ หาญยุทธ อายุ 53 ปี ปัจจุบัน ทำนา ทำสวนผลไม้ เล่าว่า "ควายนี้เราเลี้ยงมันเราก็รักมันนะ สงสารมัน มันไม่มีที่กินเราก็ สงสารมัน ก็ได้คุยกันในกลุ่มก็หลายคนก็ว่าจะขายก็เลยต้องขายเหมือนกันหมด" และ นายศรีมา ท่าดีสม อายุ 55 ปี ปัจจุบัน ทำนา และหาปลา เล่าว่า "ต้องขายควายหมดเพราะควายมันไม่มีที่กิน คนเอาที่ไปทำนาปรังกันหมดเพราะราคาข้าวมันสูง" ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่แล้ว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน ได้ให้ข้อมูลคล้ายคลึงกันถึงสาเหตุที่ต้องขายควายไปนั้นก็เพราะว่า พื้นที่เมื่อก่อนที่ควายเคยไปกินหญ้าบริเวณนั้นตอนนี้ได้ถูกชาวบ้าน บางกลุ่มเข้ายึดครอง ทำการไถปรับที่เพื่อทำนาปรังในช่วงที่รัฐบาลประกันราคาข้าวสูงๆ จึงทำให้ควายไม่สามารถที่จะเข้าไปในพื้นที่เดิมซึ่งเคยเป็นแหล่งอาหารและสาเหตุอีกประการคือ นายทุน ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่บนภูเขาที่ชาวบ้านจะนำควายหนีน้ำขึ้นไปอยู่ในช่วงฤดูฝน กำลังจะใช้พื้นที่ดังกล่าวปลูกสวนยางพารา จากการสัมภาษณ์ นางกรองแก้ว ยาสาชา อายุ 67 ปี ปัจจุบัน เปิดร้านขายของชำ และรับจ้างทำไร่ดักกุง เล่าว่า "ได้ติดต่อไปทางเทศบาลเพื่อให้หาข้อ

ยุติแต่ก็ไม่ได้ผล เนื่องจากเทศบาลก็บอกว่าการเลี้ยงควายของกลุ่มเลี้ยงควายบ้านแม่ลัว ทำให้ ถนนเข้าหมู่บ้านสกปรกเพราะเวลาควายเดินผ่านก็จะขึ้นไปตามถนน การเจรจาไม่ได้ผลชาวบ้านที่เป็นเจ้าของควายจึงตัดสินใจขายควายจนหมดทุกราย"

ผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการขายควายของ ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านที่เคยเลี้ยงควายแบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ

1.ด้านรายได้ นายศรีมา ทาดีสม อายุ 55 ปี ปัจจุบัน ทำนา และหาปลา เล่าว่า "น่าเสียดายตอนเลี้ยงควายทำงานไม่ค่อยหนักรายได้ก็มีเข้ามาเกือบทุกวัน ขายชีควายรายได้ดีถ้าเป็นไปได้ก็อยากกลับไปเลี้ยงควาย" นายสมาน มณีวรรณ อายุ 65 ปี ปัจจุบันหลังจากเลิกเลี้ยงควายก็ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร เล่าว่า "เลี้ยงควายมันดีตรงที่นอกจากไม่ได้ลงทุนแล้ว พอมันชี ออกมาก็ยังเอาไปตากแห้งขายได้อีก" นางกรองแก้ว ยาสาขา อายุ 67 ปี ปัจจุบัน เปิดร้านขายของชำ และรับจ้างทำไผ่ดักกุง เล่าว่า "ควายเรามีเยอะควายมันชีทุกวัน เราขยันตากมากเราก็ได้เงินมาก" การเลี้ยงควายในทุกวันนี้จะมีมูลควายที่อยู่ในคอกหลังจากที่ควายออกจากคอกไปหาอาหารในตอนเช้าประมาณ 9 โมง เจ้าของควายแต่ละคอกก็จะขนชีควายออกมาตากเพื่อที่จะบรรจุใส่ถุงปุ๋ยรอให้พ่อค้าคนกลางมารับไปขายต่อ ชีควายแห้งขายได้กระสอบละประมาณ 13-15 บาท ซึ่งถ้าเจ้าของควายยิ่งขนนำมูลควายมาตากมากก็จะยิ่งได้เงินมาก แต่ก็ขึ้นอยู่กับจำนวนควายที่มีอยู่ รายได้ในส่วนนี้เป็นรายได้ที่เจ้าของควายจะได้รับตลอด และการเลี้ยงควายยังเป็นอาชีพที่ไม่ต้องลงทุนในเรื่องอาหารสัตว์ ทำให้ไม่ต้องลงทุนมากเพราะแม่พันธุ์ก็จะออกลูกในทุกๆปีอยู่แล้ว ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านรายได้ ที่ตามมาหลังจากชาวบ้านเลิกเลี้ยงควาย นั่นคือ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะขาดรายได้จำนวนมาก จากที่แต่ก่อนมีรายได้เข้ามาเกือบทุกวัน แต่ปัจจุบันมีรายได้น้อยมาก เพราะเมื่อเลิกเลี้ยงควายชาวบ้านก็ไม่ว่าจะไปประกอบอาชีพอะไร นอกจากการทำนา ซึ่งต้องใช้เงินในการลงทุนเป็นจำนวนมาก และการขาดแคลนแรงงาน ใช้เวลานานกว่าที่จะได้กำไรกลับมา บางคนไม่มีเงินทุนก็ต้องไปกู้เงินทั้งในและนอกระบบเป็นการเพิ่มภาระหนี้สินขึ้นไปอีก ชาวบ้านบางคนมีทุนแต่ไม่มีความรู้ในการจัดการ ทุนที่ได้มาก็เหมือนสูญเปล่า และถึงแม้จะได้เงินจากการทำนา

แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อภาระค่าใช้จ่าย ต่าง ๆ ทั้งในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค รวมไปถึงค่าเล่าเรียนของบุตร ดังนั้นชาวบ้านก็ยังคงยากจนกันอยู่

2.ด้านสุขภาพ นายศรีมา ทำดีสม อายุ 55 ปี ปัจจุบัน ทำนา และหาปลา เล่าว่า “เลี้ยงควาย ไม่เหน็ดเหนื่อยดี แถมยังได้เดินออกกำลังกายทุกวัน ตอนนี้อยากหาปลาก็ไปไม่ได้ทุกวันอายุก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆร่างกายก็ไม่ได้แข็งแรงเหมือนเมื่อก่อน” นางกรองแก้ว ยาสาขา อายุ 67 ปีปัจจุบัน เปิดร้านขายของชำ และรับจ้างทำไร่ดักกุ้ง เล่าว่า “เมื่อก่อนเลี้ยงควายได้เดินไปเรื่อยๆวันละหลายกิโลเหมือนเป็นการได้ออกกำลังกายด้วย” ในช่วงเวลาที่เลี้ยงควายชาวบ้านต่างก็ได้ออกกำลังกายด้วยการเดินตามควายออกไปหลายกิโลเมตรในแต่ละวัน ทำให้ชาวบ้านมีร่างกายที่แข็งแรงและหลังจากที่ขายควายไปชาวบ้านก็ต้องเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต เปลี่ยนอาชีพที่เคยทำ คือจากเลี้ยงควายมาเป็นทำนา นายพงษ์ศักดิ์ หาญยุทธ อายุ 53 ปี ปัจจุบัน ทำนา ทำสวนผลไม้ เล่าว่า “เดี๋ยวนี้ร่างกายไม่แข็งแรงเหมือนแต่ก่อน ตอนนี้อยากทำสวนก็ต้องใช้สารเคมีไม่ใช้ก็ไม่ได้” ซึ่งวิธีการทำนาในปัจจุบันนี้จะใช้สารเคมีจำนวนมากและจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของชาวบ้าน หลายๆ คนร่างกายเสื่อมโทรม เป็นโรคระบบทางเดินหายใจกันมากขึ้น เพราะการสูดดมสารเคมีเข้าไปสะสมในร่างกาย ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน เป็นผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของชาวบ้าน และมีแนวโน้มว่าจะมีชาวบ้านอีกหลายคนประสบปัญหาเช่นนี้

3.ด้านครอบครัว นางกรองแก้ว ยาสาขา อายุ 67 ปีปัจจุบัน เปิดร้านขายของชำ และรับจ้างทำไร่ดักกุ้ง เล่าว่า “เห็นบางครอบครัว เมื่อก่อนเคยอยู่กันพร้อมหน้า เดี๋ยวนี้ลูกก็ต้องไปหางานทำอยู่กรุงเทพ” นายพงษ์ศักดิ์ หาญยุทธ อายุ 53 ปี ปัจจุบัน ทำนา ทำสวนผลไม้ เล่าว่า “เมื่อก่อนหลายครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้า แต่ตอนนี้เศรษฐกิจก็ไม่ดี ทุกครอบครัวก็ต้องดิ้นรนมากขึ้น พ่อ-แม่ไปทาง ลูกไปทาง” จากที่เมื่อก่อนพ่อไปเลี้ยงควาย แม่เก็บซื้อควายขาย ลูกก็สามารถช่วยพ่อแม่ทำงานได้ครอบครัวอยู่กันอย่างมีความสุข โดยที่ไม่ต้องดิ้นรนไปหางานทำไกลบ้านแต่หลังจากขายควายและด้วยสภาพเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันทำให้ลูกต้องดิ้นรนไปหางานทำในกรุงเทพหรือต่างจังหวัดที่อยู่ไกลบ้านทำความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเปลี่ยนไปไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากันเหมือนเมื่อก่อน ความผูกพันของคนในครอบครัวลดลง และมีช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการจำหน่ายควายของบ้านแม่ลั่ว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลั่ว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน และเพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลั่ว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า Judgement sampling โดยผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์แบบแนวคำถาม (Guideline Interview) ซึ่งผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามแบบกว้างๆเป็นกรอบแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ทำไมชาวบ้านจึงขายควายที่เลี้ยงอยู่ หลังจากทีชาวบ้านขายควายไปแล้วได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมอะไรบ้าง โดยใช้เทปบันทึก/เครื่องบันทึกเสียงช่วยในการสัมภาษณ์ หรือการจดบันทึกสรุปในภายหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสถานการณ์ ณ ขนาดนั้นจะอำนวยความสะดวก และใช้การสังเกต โดยตั้งประเด็นคำถามสอดคล้องกับคำตอบจากการสัมภาษณ์ โดยสังเกตจากการลงพื้นที่จริง เช่น การสังเกตพื้นที่บริเวณที่เคยเลี้ยงควายในปัจจุบันพื้นที่เป็นอย่างไร ถูกใช้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถสังเกตได้ เป็นต้นซึ่งถ้ามีข้อสงสัยก็จะสอบถามชาวบ้านเพื่อความกระจ่างในการทำข้อมูลหรือบันทึกกระบวนการสังเกตได้ทันทีจาก การถ่ายภาพทั้งนี้ร่วมกับการจดบันทึกรายละเอียดหลังจากการลงพื้นที่นั้น

สรุปผลการวิจัย

1. สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน

1. การบุกรุกพื้นที่ของชาวบ้านในหมู่บ้านที่ไม่ได้เลี้ยงควาย
2. เจ้าของพื้นที่บนภูเขาต้องการปลูกยางพารา

2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

1. ด้านรายได้
2. ด้านสุขภาพ
3. ด้านครอบครัว

อภิปรายผลการวิจัย

1. สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน

ผลการวิจัยสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน ได้สรุปผลการวิจัยมาแล้วข้างต้นซึ่งสามารถนำผลวิจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ของชาวบ้านในหมู่บ้านที่ไม่ได้เลี้ยงควาย เพื่อนำพื้นที่เหล่านั้นมาทำนาปรัง รวมถึงเจ้าของพื้นที่บนภูเขาที่ควายเข้าไปอยู่ในช่วงฤดูฝนจะทำการปลูกยางพารา เพราะต้องการสร้างรายได้ให้กับตนเองและขยายโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่คนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ที่เชื่อว่า ถ้าต้องการให้สังคมมีความเจริญก็มีความจำเป็นต้องนำสิ่งที่เจริญแล้วเข้าสู่ประเทศ เพื่อให้ประเทศเกิดการพัฒนา

2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้สรุปผลการวิจัยมาแล้วข้างต้นซึ่งสามารถนำผลวิจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

ผลกระทบทางด้านรายได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะขาดรายได้จำนวนมาก จากที่แต่ก่อนมีรายได้เข้ามาเกือบทุกวัน แต่ปัจจุบันมีรายได้้น้อยมาก เพราะเมื่อเลิกเลี้ยงควายชาวบ้านก็ไมู้จะไปประกอบอาชีพอะไร นอกจากการทำนา ซึ่งต้องใช้เงินในการลงทุนเป็นจำนวนมาก และการขาดแคลนแรงงาน ใช้เวลานานกว่าที่จะได้กำไรกลับคืนมา บางคนไม่มีเงินทุนก็ต้องไปกู้เงินทั้งในและนอกระบบเป็นการเพิ่มภาระหนี้สินขึ้นไปอีก ชาวบ้านบางคนมีทุนแต่ไม่มีความรู้ในการจัดการ ทุนที่ได้มาก็เหมือนสูญเปล่า และถึงแม้จะได้เงินจากการทำนา แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค รวมไปถึงค่าเล่าเรียนของบุตร ดังนั้นชาวบ้านก็ยังคงยากจนกันอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ที่ว่า จากการนำเข้ามาของภาวะทันสมัยของการเกษตร โดยไม่ได้มีสำนึกจากการจัดการและความเหมาะสมทางด้านสภาพแวดล้อม และการประยุกต์ใช้กับความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า ทำให้เกษตรกรอยู่ในสภาพเป็นหนี้สิน และสูญเสียที่ดินทำกิน อยู่ในวงจรของความยากจนไม่จบสิ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมการทำอาชีพเสริมให้แก่ผู้เลี้ยงควาย
2. รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงควาย โดยการแจกควายพ่อ-แม่พันธุ์ให้แก่ชาวบ้านและเมื่อควายออกลูก ก็นำควายพ่อ-แม่พันธุ์ ส่งคืนรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลได้นำควายไปให้ชาวบ้านคนอื่นๆต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

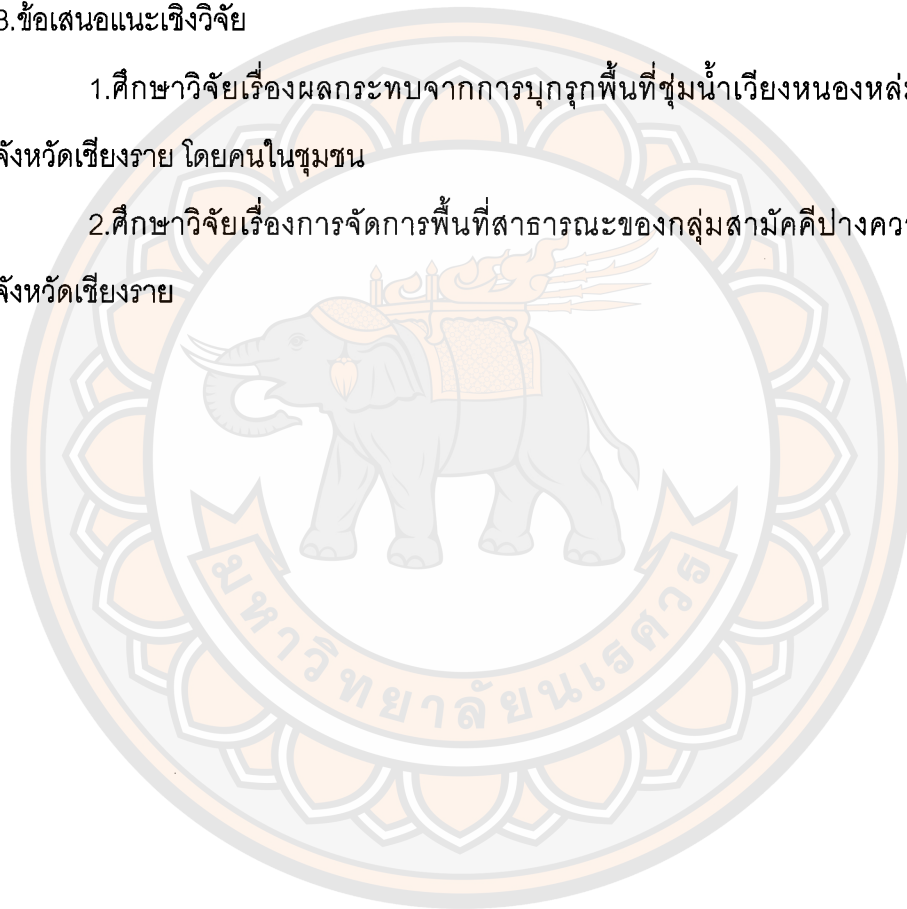
1. ชุมชนบ้านแม่ลัว ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ควรจัดทำไอนด์ชุมชนของตนเอง

2. ทุกคนในชุมชนจะต้องช่วยกันดูแลพื้นที่สาธารณะ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการพื้นที่ขึ้นมาเป็นผู้ดูแล

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

1. ศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยคนในชุมชน

2. ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการพื้นที่สาธารณะของกลุ่มสามัคคีปางควาย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

บรรณานุกรม

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2545. **ประวัติศาสตร์หมู่บ้านสู่ทฤษฎีสองระบบ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เซฟ กันแก้ว.(25 สิงหาคม 2550). **ภูมิปัญญาไทยในการรักษากระบือ**
สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2554,
จาก <http://www.rakbankerd.com/agriculture>
- ดุสิตร จิตรสุข.(22 กันยายน 2553). **ท่องเที่ยวเวียงหนองล่องฤดูฝนกับ JEEP กบลายพราง**
สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2554,
จาก <http://www.chiangsaenlife.com/forum>
- ธนพรรณ สุนทรธะ.(2538). **การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ-สังคมของการเปลี่ยนแปลงจาก
ภาคเกษตรกรรมสู่ภาค อุตสาหกรรม : กรณีศึกษาอำเภอคลองหลวงอำเภอธัญบุรี
จังหวัด ปทุมธานี**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย
- ธานินทร์ อาจสงคราม.(2546). **ความคิดเห็นของแรงงานข้ามชาติเกี่ยวกับผลกระทบด้าน
เศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวภายหลังจากการทำงานในต่างประเทศ**.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิวัต เรืองพานิช.(2546). **การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ประภาส พันธุ์อร่าม.(2536). **ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อทรัพยากรชีวภาพ ของโครงการเขื่อนแก่ง
เสือเต้น**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2552). **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ**.
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาตี กาญจนกิจสกุล.(2549). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคม**. สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะ สังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมธยา พลศรี. 2545. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ : โอ.เอส.
พรินต์ติ้งเฮาส์.

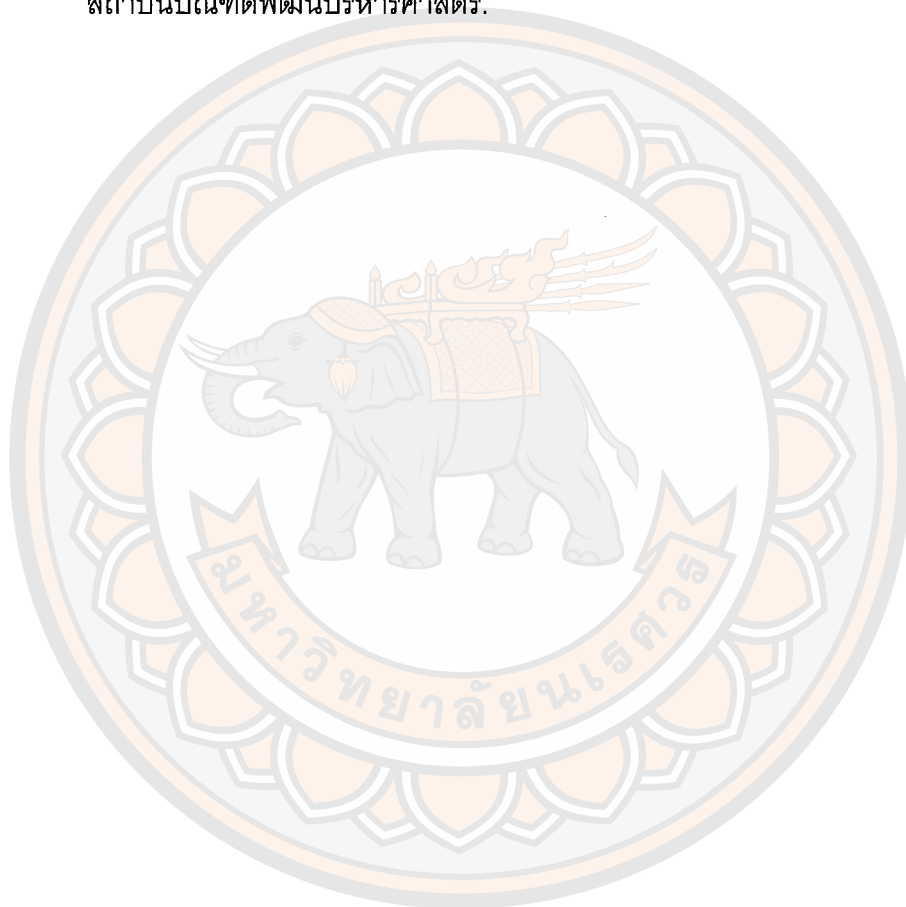
บรรณานุกรม (ต่อ)

สุภางค์ จันทวานิช. (2643). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 6).

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แสง รัตนมงคลมาศ. 2534. ทฤษฎีสังคม. กรุงเทพฯ : ชมรมพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

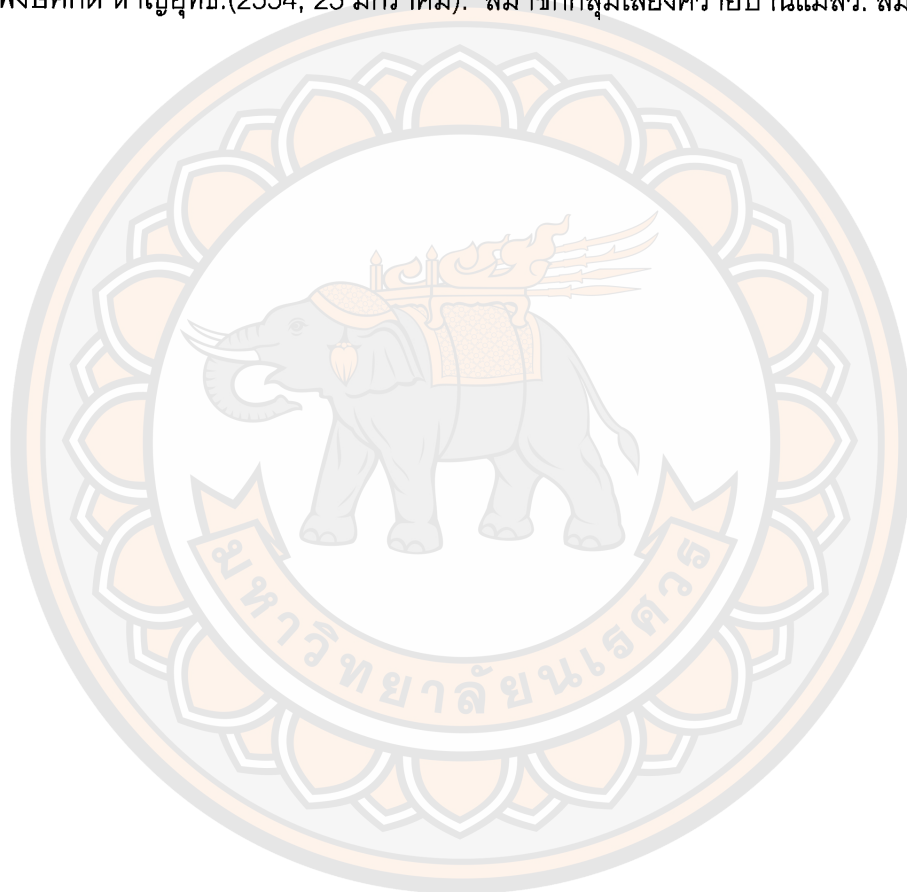
บุคลากรกรม

สมาน มณีวรรณ. (2554, 16 มกราคม). ประธานกลุ่มเลี้ยงควายบ้านแม่ด้วง. สัมภาษณ์.

กรองแก้ว ยาสาขา. (2554, 17 มกราคม). รองประธานกลุ่มเลี้ยงควายบ้านแม่ด้วง. สัมภาษณ์.

ศรีมา ท่าดีสม. (2554, 21 มกราคม). สมาชิกกลุ่มเลี้ยงควายบ้านแม่ด้วง. สัมภาษณ์.

พงษ์ศักดิ์ หาญยุทธ.(2554, 25 มกราคม). สมาชิกกลุ่มเลี้ยงควายบ้านแม่ด้วง. สัมภาษณ์.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์

ภาคผนวก ก ประเด็นคำถาม

1. สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน บ้านแม่ด้วง ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ขายควายจนหมดหมู่บ้าน

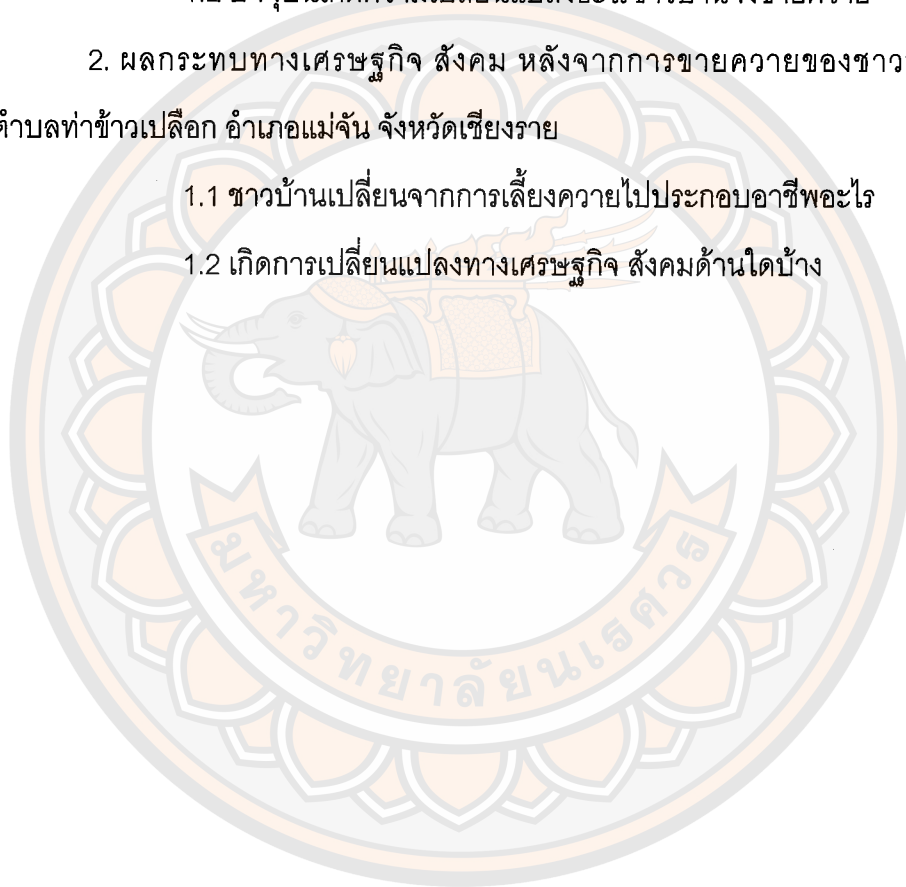
1.1 ในอดีตการเลี้ยงควายของชาวบ้านเป็นอย่างไร และใช้พื้นที่ไหนเลี้ยงควาย

1.2 ปัจจุบันเกิดความเปลี่ยนแปลงอะไรชาวบ้านจึงขายควาย

2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หลังจากการขายควายของชาวบ้าน บ้านแม่ด้วง ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

1.1 ชาวบ้านเปลี่ยนจากการเลี้ยงควายไปประกอบอาชีพอะไร

1.2 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมด้านใดบ้าง

ภาคผนวก ข ภาพ

ภาพ 1 แสดงสภาพปัจจุบันของพื้นที่หากินของควายในอดีต

ภาพ 2 แสดงสภาพปัจจุบันของพื้นที่ที่เป็นที่อยู่ของควายช่วงฤดูฝนในอดีต

ภาพ 3 แสดงสภาพพื้นที่ปางควายในอดีต

ภาพ 3 แสดงลักษณะการเลี้ยงควายในบริเวณเวียงหนองหล่ม